ԱԶԴԱՐԱՐ

ԱՐԱՄ ԱՄՍՈՅ

1794

Յեփեմուեանց և Ըհարք Պատմութեան Մանկանց (այսինքն Քաջերի Ջէկէ) ուսուցչին Գուսայ անուն յԱնգղիացւոցն ։ Այժմ ուղեւալ ՝ի xxx Երկրորդ էջէ Հանդէսայ անուն Աշխարհէն ։

Ապ ՝ի միւսում աւուրսն յարուցեալ կրկին Ջանին մեծաւ աշխատեցաւ զի գտցէ ճանապարհ, բայց տարաբախտէր զի կորուսեալէր զմիտս իւր յայն ճանապարհէ զոր արժանէր լինել և տեսանէր ոչ ինչ, բայց ՝ի թափուր երևելթն անտառի և լերանց, ճանապարհ.ք ՝ի թարգ տառաջնորդի և շաւղի ։

Ջէկս այժմ յայժ քաղցեալէր բայց ունելով ընդ իւր հրացան, վառօդ, և գնտակ. Նոքօք խոկոյն պատրաստեաց վառել իւր զճաշ վառելով բոց սահման ՝ի թաւամեծեալ տեղոյն և ճգ-

կայ

կաց ոստանէ, խօսրովեաց զորսն իւր և ծերն այնքան մխիթարու-
թեամբ որպէս մարթ էր բարցի թողլ այսպիսոյ ունէր լինիլ։

Ցորժամ եգիտ զելոն այսպէս հանդիսաւ՝ ընթացաւ ՚ի
ճանապարհ իւր, բայց անյաջողութեամբ որպէս միշտ, էր իսկ
անյաջողակ. յերրորդում աւուր եկն ՚ի տեսութիւն ծովու,
բայց ոչ ինչ եգիտ զի անցանէր ՚ի միւս կողմն կղզւոյն ոչ նաւն
և ոչ նաւակն կարաց տեսանել։

Ջէկս այժմ ժամանակի կորուս զյոյսն իւր կրկին հասա-
նիլ բարեկամաց իւրոց, որով հետև գիտէր զի նաւն յերրորդ-
ում աւուրն եկանելոցէր և ոչ ևս սպասէր վասն իւր, վասն որոյ
չոգաւ ՚ի լեառն մի բարձր և նստաւ անդ տրտմութեամբ և հայէր
՚ի տեսս ովկիանոս ծովուն զոր տարածեալ կայր ընդ յառաջս իւր։

Այնա արդ Ջէկս կարծեաց զանձն իւր լքեալ ՚ի բոլ
վարկեալ զօտար քաղաքիս յայսմիկ առանց բարեկամի ումեք և կամ
ծանօթի և կամ անձին միոյ զոր խօսեսցի ընդ նմա զլեզուն իւր։

Այս յառաջագոյն խորհեցաւ որոնել և ըկրակալոյ և յայտ-
նել նոցա զտարաբախտ անձն իւր, բայց երկեաւ յանել և
մտածելով դուցէ դաժանութիւն ինչ գիպիցի ՚ի նոցանէ զի
դուցէ ոչ իցէ բարւոք, և ասէ ընդ միտս իւր դուցէ զի մի հա-
նեսցեն ՚ի յընկերակցութենէ իմմէ և վարեսցեն ընդ իս համար-
ձակայէս որպէս հասարակաբար սպիտակ մարդիկս վարիմք ընդ
սևոց յորժամ ունիցիմք զնոսա ՚ի ձեռս մեր, և զի ստիպեսցեն
զիս գործել զգործս ծառայս, սակայն ունելեօք և գանի հարցեն
զիս յորժամ կամիցիմ փախչել ՚ի նոցանէ. վասն որոյ յանել և
և ասէ ընդ միտս իւր բարւոքէ զիս աստ լինիլ ուր իսկ եմ, թէ
ես ոչ կարեմ գտանել աստ ընկեր՝ այլ ես ոչ որէ լինելոյ զի կա-
գեցից և կամ ծառայ արասցէ զիս և հօրն իմոյ և կամ ողորմեսցի
մօրս, բայց ոչ գիտեմ թէ զի արդ պատրաստեցից վասն
իմ զկերակուր յորժամ վառօդնիմ վերջասցի, այլ ինչև իցէ
գիտեմ զի ոչ եմ մնալոց քաղցեալ. տեսի ես զանազան ազգ
պտղոց ՚ի անտառիս այսմիկ նաև անմատս բազումս նման ստիպոյ
այսինքն զտաղարի և վասն զգեստուց ոչ գիտեմ եթէ կարի հար-
կաւորութիւն լինելոցէ ինձ յորժամ մաշի զոր ունիմ վասն զի
յոյժ ջերմէ եղանակս, և խորհելով զայս ամ ասէ դարձեալ ընդ
միտս,

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՀ—Арм. ССР

[illegible] կարելի է ՚ի տեղւոջս յայսմիկ մեալ խաղաղութեամբ որպէս յայլ տեղիս ։

Նմանապէս առաքեալ ջէկն զմտածմունս իւր, և ել փաղ-փաղանօք առ ՚ի որոնել զի գուցէ վասն իւր օթևան ինչ գիշերոյ զոր յետ բազում որոնելոյն՝ եգիտ խորշ մի ՚ի կողմն լերան միոյ զոր կարծեաց բաւական լինել տեղիս այս մխիթարական հովանի և բնակութիւն, չոգաւ ջէկս այս ՚ի գործ տապարաւ միով զոր ունէր ընդ իւր, և էհատ նովաւ ոստոյս ծառոց զոր սփռեաց ՚ի վերայ գետնոյ և ՚ի վերայ նոցա էարկ զխոտ իւր մեղսուկերպ զոր եգիտ յոյժ մերձ այնմ տեղւոյն և այնու պատրաստեաց զան-կողինս ։

Երկրորդ գործն իւր էր թէ որպիսի կերպիւ զանձն իւր անվտանգ արասցէ ՚ի պատահմանէ իմէքէ, քանզի ոչ գիտէր եթէ ՚ի կղզւոջն զոր նա կայր գոյին արդեօք գազանք ինչ վայրի թէ ոչ. վասն որոյ էհատ զբազում ոստոյս ՚ի ծառէ և գոր-ծեաց նոքօք զմի ինչ, քանզի տեսեալ էր արհեստաւոր ոմն գոր-ծել զայնպիսիս յորժամ էր ՚ի տան երկրագործի, և հնարիւ իւրով ետես զի դիւրաւ կարէր արգելուլ զճանապարհ մտից ՚ի տեղւոյն այնմիկ ։

Իբրև արդ որով հետև գիշերն կիսին մերձէր, և սովս ջէկս սաստկացաւ չոքաւ որոնել առ յափն ծովուն և եգիտ զդեղ ինչ ձկան միոյ որով երկրացեալ քաղցս իւր, զայս այսու կերակրով ՚ի միում յաւաճառու յորուցեալ ջէկս որտմութ բայց հաստատեալ էր ՚ի միտ մտրդապէս աշխատել ընդ դէմ դժուարութեան վարուց իւրոց ։

Զոգաւ անտառս և ետես բազում ազգս պտղոց յորմէ ՚ի շխաց սովորին ուտել, քանզի թռչունք կացահարեալ էին, և եգիտ զայն քաղցրահամ, փորեաց նաև և եգիտ ազգս արմա-տոյ զոր երբեմն ուտել զի մի դուցէ սաէ թիւնաւոր ինչ իցէ, և վաղճանի եգիտ արմատ ինչ յոյժ նման գետնախնձորի և կա-մեցաւ խորովել զայն և տալ փոքրինչ ուտել և պահէ ընդ միտս իւր ոչ մեծ վտանգ առնել լոյէ զի յայսքան փոքրիկ մասն, և եթէ անխորժիցէ՝ անեցուցից նովաւ զկերակուրս իմ., արմատն այն բարեբախտապէս. յոյժ. ախորժէր ՚ի համս և զովացուցիչ մինչ ջէկս

չէր և զէն միջապէս անվտանգ. սակս հարկաւորութեան ուտելեաց.

Այսպէս չէր կենդանապահարէր զկեանս իւր, թէպէտ վայրենիս՝ բայց միջապէս մխիթար կենօք ՚ի յամս ինչ, և էր յարաժամ կատարեալ յառողջութեան, և ոչ երբէք հանդիպեցաւ ումեք յայնմիկ կղզւոյ:

Իբ՝ արարեալէր ամբողջութիւն բազում անգամ յաւուրս երթալ եզր ծովու յուսալով զի գտցէ նաւ ինչ զի նովաւ կարասցէ զերծանիլ ՚ի միայնակեցութենէ:

Հանդիպեցաւ յաւուր միում նաւակի միոյ նաւէ ի անդլիացւոյ որ նաւէր ՚ի հնդիկն և վասն հարկաւորութեան ինչ գնացեալէր անդ ՚ի կղզին, և չէկն ինքն գոչեաց բարձրաձայն

տա նաւակին և նաւապետին յեւլով զանձն նորա հաճեցաւ առնուլ ընդ իւր ՚ի նաւն, և յորժամ նաւավարն եաես զնա և ծանեաւ զի էր նա այր յոյժ կատարեալ. ՚ի նաւավարութեան իւն յոյժ բարեսէր կամեցաւ զնա անդէն, և խոստացաւ նմա յաւել և պարգևս ինչ եթէ բարւոք վարեսցի:

Եհաս չէկս ՚ի հնդիկս թարց ինչ պատահմանց, և պատմելով զանցս իւր՝ հրամանն եառն ի տալ այլոց զնա ի յան գլի ՚ի դուռնդն յայնմիկ զոր յառաջադրեալ չև ևս էր անդ:

Սա քաջասրտութեամբ և բարի վարուք փութանակի ընտրեցաւ և կարգեցաւ տանուտէր:

Այսպէս կարողութեամբ համարեցին նմա չոգալ ՚ի դուրս և գնալ մի ՚ի մերձակայ գեօղն քաղաքին:

Սա

Սակաւ զօրքն զոր Ջէկս ծառայէր ընթացան զուարթալից թագաւորին ՚ի ջերմ օդոյ և ունելով հարկաւորութիւնս ամ կերպից կենաց, ՚ի վախճանի մտին սոքա ՚ի դաշտ մի ընդարձակ ՚ի սահմանացն հռչակաւոր թաթարաց ։

Ջէկս բարեպէս ծանօթ էր որպիսութեանց և վարուց ազգիս այսմիկ, և կերպից պատերազմելոյ նոցա ; և գիտէր զի են ՚ի մէջ նոցա թագաւորք ձիավարք կատարեալք զոր մարթէ դատել ՚ի վերայ երկրի, զոր ոչ երբէք վատնակէին ՚ի մարտնչելոյ, թէ և երբեմն յաղթեցեալք յետս դառնային՝ այլ յաղթօղքն նոցա ոչ երբէք թողուն սատակել պատճառ մտանել անդկուրէն, վասն այս համարձակեցան ասել յամենայն զօրականացն՝ զի ոչ ինչէ լինելոյ՝ յոյժ վտանգաւոր՝ քան թէ փողձանելով բանակի՝ ՚ի յայնմ ընդարձակ դաշտի ուր ժամէ ՚ի ժամ սպասէին զալուստեան ձիավարաց թաթարաց իմն ապահովի և կամ տեղի զի ամրացին զանն ամրաբախտութեան իւրեանց, վերահասութիւնս զոր եւ Ջէկս ոչ էր ՚ի թագուն ժամս անցեալ յորմէ հետէ վերահաշեցեալք էին և մինչ դեռ յառաջ կատարելոյ ըզկարհութս իւրեանց ; ընթանային վերադարձան սոքա վասն մերձենալոյ բազմամբոխից ձիավարաց թաթարացն ։

Կամ զնեցան նոքա ՚ի դաստ դառս այնքան կերպին զոր կարէին. և կայծակնելով զաղէշ հրացանս ջանացին պահել հեռի զթշնամիս իւրեանց յինքեանց ։

Բայց թաթարքն ոչ ունէին զկարծիս յաղթելոյ բազում

զէմ կորստեամբ նոցա զոր կարէր լեր տանել հանդուրժաբար [illegible] լծարց կորստեան իմիք, վասն որոց փոխանակ սպանանելոյ ես բռ- պարելոց՝ բաժանմանցն միայն պատել զնոսա՝ ի մշտական վիրա- ւորմանց, և զաւրմացուցանէին նոցա սպառնալով յամ կողմանց թարց հասուցանելոյ նոցա զմեծամեծ վնաս ինչ :

Այլ բանակն՝ կամեցաւ փոխել առ յետս յուսալով զի հասցէ լեռանց յանանց զի կարող լինիցին պահել, զինելեաւ ի գաւառնն Ճիւղպայոց, և ՚ի յայն՚ առաջադրութե՚ եղեն ան- ջուր բանակք զմեծ մասն թշնամեաց եւ բեկեցան յանցս ճանապար- հին յայնժամ և արգելեցին զգնաց այս նոցա :

Իրեն եհրամայեցաւ յորժամ անուսն ի շուրջ պատնեալ կայլին զեւբանդքն յամ կողմանց և զի մարտնչին և յանդգնին ուժոյնէր լինելոց ;

Զօրավարն դառնաց արժան փորձել զի թէ կարա- ցէ առանել զիշխանութիւն, և առաքեաց ան ՚ի զօրաց ի [illegible] զօր առկած ինչ գլուխ զերկրս թամ թագաց զի խօսեսցի [illegible] զօրավարն թշնամեացն ;

Գլխաւորն թամթարաց ընկալաւ եհրամայութիւն յայնմիկ բազում քաղաքավարութեամբ, և [illegible] նո[illegible] լոյ նոցա և ցանկութիւն նոցա վասն գալոյ այսչափ հեռաւոր տեղիս, և առ ՚ի մանկելոյ նէր ակրութիւն յաղգի միոյ [illegible] ոչ երբէք վնաս ինչ արարին նոցա և ընկալաւ յայժ բարեկամ- ղբաշխադրութիւն ամա ազատութեան նոցայ ;

Բայց հրամայեաց զի զ գէնս իւրեանց յանձնեսցեն նոցա բաց ՚ի յանանց ասպատաց զոր եխող առ ՚ի պաշտպանութիւն յետս դարձման նոցա, և պահեաց զամենայն ՚ի նոցանէ իբրև գրաւական առ՚ի կատարելոյ զխիսա գաշանցն ;

Մի ՚ի նոցանէ որք թագեալ եղեն ընդ թամթարաց էի ջէկն, արդ մինչ էին ամենեքեան անխփիթար լինելով գերի այրականի բարբարոսաց՝ ջէկս միայն պահելով զանձն իւր ՚ի մի- թարութիւն և առնելով զանարծութիւն պատրաստեցաւ հան- դիպիլ ամ ծախողակութիւնն՝ բազմին արիաբար ;

՚Ի թամթարաստան զոր այժմ ջէկս բնակէր էր բազ- մամբ ոսխ և մարդաշատ, յայժ առնելով դժուարին երկիր [illegible]

կուսութեան թէ ՚ի նեղօսկիւնս և թէ ՚ի յաւելիւնս ։

Քաղաք նոցա հաստատեալ է ըստ արձակէ և խառն ձէտ թափանցիկ ամբոյի որպէս ուղիղք և մեծ յանդգնելոյ, և բնակիչքն նորին են համբերողք և գեղեցկաձևք, բնակին ՚ի փողոցս առ ղաշարս զոր և փոփոխեն տեղէ ՚ի տեղ ըստ համեմատ եղանակի տարոյն, զի ստացուածք նոցա են հօտք խաշանց զոր ըստ ինքեանցս տանեն ՚ի տեղւոջէ ՚ի տեղ, և ՚ի կողմանէ և ՚ի միոյն միայն կերակրին, յորովայնէ մեծագին ձիոց զոր թէպէտ և երկլուք նոցա փոքունքեն հասակաւ բայց ընդդէմ գովելիքեն, զի են ե ընտանեկաց, զօրեղք ՚ի պատեհ բազմանալ և ՚ի կառավարութիւն այնքան քաղցրապէս տեղեկութեան զոր չէ մարթ յայտնել ։

Բազմութիւն ջորւոց ձիոց արձակեալ ՚ի կողմանց շրջին ՚ի դաշտս, այլ նշանաւորեալքն թէ զոր առ ըստ վերաբերելի ։

Յորժամ ունիցին նոքա հարկաւորութիւն ձիոց, բաղումք ՚ի յընտանեաց նոցա հեծեալ ՚ի ձին ունելով ոչ ինչ բայց գաւազան մի առ ՚ի յառաջնորդել նոցա, և չվան մի օղակաւոր համբուրից ՚ի ձեռս իւրեանց հանդերձ բռնել միով, և երբ մերձենան ՚ի ջոկն պահեն այնմ ձիոյ զոր ցանկան ունել, և այնքան ճարտարով մինչ հատանեն նոցա և արկանեն փութով զչվանն ՚ի պարանոց նոցա ՚ի ժամ երագնելոյն նոցա, և գիտեն նոքա ըստ մեծի մասին հեծանել ՚ի ձին զոր կալեալ էին և էին ՚ի դաշտի հանդերձ միայն մի գօտով կապեցեալ ՚ի փորս նորա զի նորա կառավարելոյն հեծանիլն իւրեանց վասն յոյժ ուժեղութեանց նոցա մինչև վարժեցուցանեն նոցա և ածեն ՚ի կառավարել հնազանդութիւն, այսպէսէին ազգքս այսոքիկ ուր վաճառեցաւ էր չէկին բնակել, և չէ ես էր անցեալ ժամանակս բազում յորժամ պատահեցաւ չէկիս ցուցանել և յայտնել փորձառութիւն իւր ։

Դիպեցաւ միանգամ զի մի ՚ի քաղաքացւոյն դժնդակ ձիոյ թափառականս վասն իւր չեղև անկեալ և յոյժ մերձէր ՚ի վտանգ մահու, խանն (որպէս թաթարք անուանեն նախարարին իւրեանց) ետես զձին իւր ժամէ ՚ի ժամ առաւել տկարութեան վերջապէս հրամայեաց ցուցանել նմա եհրօպացւոց վասն առողջութեան նորա, ամենեքեան նոքա անծանօթ էին ՚ի բը-

ժըշ.

ժշկութենէ ձիոյ, այլ իբրեւ բանն էհաս 'ի լուր Ջէկին, շտապացաւ տեսանել զձին եւ յոյժ արիաբար մեռեալ վճռեալ լեր ներ.

քոյ Թեւոյն ձիոյ եգիտ զերանն, զոր հիւսեալ թանձրացուցանոյթ է զեն վկայութենէ նորա յորժամ եգիտ զերանն եւ գիտաց զի ձին այն 'ի սաստիկ ջերմութենէն էր, սոսոց խանին զի թողցէ նմա հանել զամայ արիւն յաձնէ նորա զոր գիտէր եւ ուսեալ էր յոյժ կատարելապէս 'ի յանգլիոյ, եգիտ զարձակութիւն 'ի խանէ անտի առնել զոր ինչ եւ կամիցի, եւ բախտաւորապէս պատրաստի ունէր ընդ իւր նշտարակ մի՝ զոր նմա էառ արիւն 'ի պարանոցէ ձիոյն յոյժ կատարելապէս, զկնի առնելու արեանն ծածկեաց եւ ետ բժշկական ինչ կերակուր որ մարթ էր 'ի տեղւոջ՝ յայնմիկ գտանել, եւ եթող նմա 'ի հանգստի։

'Ի մէջ սակաւ ժամու ձին սկսաւ առողջանալ 'ի մէջ քանի աւուրց ինչ կարելապէս առողջացաւ՝ զոր կարի ուրախ եղեւ խանն առողջութեան ձիոյն։

Այսպէս բարեպէս եղեալ մեծացոյց զհամբաւ Ջէկին, այնքան՝ մինչ զի ամենեքեան 'ի բնակչաց տեղւոյն խորհուրդս 'ի սմանէ հարցանէին վասն ձիոց իւրեանց, եւ 'ի սակաւ ժամանակի եղեւ սա բժիշկ հասարակութեան քաղաքին։

Իսկ խանն եւս այնքան գութ շարժեցաւ առ Ջէկն որ ետ նմա մի գամբել ձի զի հեծեալ ընդ իւր երթիցէ յորս եւ Ջէկս զոր առաւել քան զչափն տեղեակ էր ձիավարութեան կառավարէր այնքան բարոքապէս մինչ շահեցաւ սէր բոլոր ազնի-

Եր

Իսկ թաթարք յԵգիպտոս կարի կատարեալ ձիավարքեն այլ ոչ կարեն հովել եթէ ոչ բռնութեամբ, բայց չէին 'ի փոքր ժամանակի զդուշութեամբ արար զձի իւր այնքան մեղմ և հնազանդ 'ի բոլոր նշանս ձեռաց և ոտից զ' թաթարք զարմա-ցայլին 'ի վ[երայ] նո[րա] հիացմամբ մինչ կամէին և ինքեանք ուսանիլ։

Ոչ շատացեալ այսու՝ եգիտ որոնելով երկաթ և չի-նեաց ձիոյ իւրում պայտս ըստ կանոնի եւրոպացւոց՝ որ այս պատճառաւ եւս կարի զարմանայլէր յաչս թաթարաց զոր ոչ ունէին սովորութիւն պայտանել զձիս իւրեանց, և յետ այնո-րիկ ետես զի զթամբքն թաթարաց անչափ մեծ է և անձնվացու-ցին. քանզի հեծելացուցանէ զնստօղն 'ի մէջ ձիոյն, նստու 'ի գործ և յետ ոչ բազում աւուր շինեաց ինչ նման թամբին եւրո-պացւոց և եբեր առաջի խանին, և որպէս մարդիկք հասարակա-պէս երևէին լինիլ սիրող նորագիւտ գործոյ՝ վասն որոյ խանս յոյժ հաճեցաւ գործոյ Չէկին և գիտութեանն, և յետ բազում քա-ղաքավարութեան յայտնեաց թէ կարի ցանկայ նա ունիլ և մի վասն իւր, և քանզի Չէկին չէ կուէր յոյժ արի առ 'ի կատարելոյ յիւրմէ կարելի ծառայութիւն վասն այլոց՝ և յաւելապէս վասն բարե-կամաց իւրոց, ոչ ծուլացաւ և ոչ խնայեաց զաշխատանս իւր՝ և նստեալ կրկին 'ի գործ և 'ի փոքր ժամանակի շինեաց յոյժ գեղեցկապէս յայլ ինն թամբ վասն խանին։

Այսպիսի գործք արար զՉէկին սիրելի 'ի յաչս խանին և յամ քաղաքացւոց այնքան մինչ զյեղուլին 'ի վերա նորա զշնոր-

հայս

ծայս ՚ի բազում կողմանց, մինչ զինուորսն որք չէին կրթեալ առնել ոչ թամբ, և ոչ պայտ՝ վարէին ընդ նոսա նախատանօք և լքանէին զնոսա:

Ջէկն վարէր ընդ քաղաքացիս իւր կորի բարեպէս և ոչ պակասէր ընդ նոսա առատասրտութեանբ բաժանորդս նոցա առնելով զոր ինչ և գտանէր եթէ ՚ի կերակրոց և եթէ յաւարս զոր տային նմա, բայց ոխրէր երբեմնապէս զի նոքա չէին ուսեալ գտանել պայտ առնել (այսինքն նալել) զձիս փոխանակ կաքաւելոյն և զարդարելոյն զհերս իւրեանց:

՚Ի ժամանակի յայսմիկ էհաս հրեշտակ ՚ի տէրութենէ ինկլիզաց՝ և զլուր եբեր զի զամ դաշինս՝ ձեր կատարեցին, և խնդրեն զգիրուչս իւրեանց:

Գլխաւորն թալթարաց էր յոյժ պատուելի և ոչ յապաղեաց՝ այլ փութանակի յանձնեաց զնոսա հրեշտակացն:

Բայց յառաջ քան զելանել նոցա՝ Ջէկն աշխատեցաւ անձանձրալի փութով առ ՚ի շինել զերկու թամբս և երկոտասան պայտս, զոր յետ շինելոյն ընծայեաց խանին բազում շնորհակալութեամբ և երախտագիտութեամբ:

Խանն գերի վերոյ հաճեցաւ ՚ի սիրոյ և ՚ի դէթոյ նորա; և հատուցումն արար զընծայս զերկու գեղեցիկ ձիս, և բազում արժանաւոր մաշկեղէնս անասնոց:

Եւ Ջէկս թարց փութոյ իմիք էհաս ՚ի սահմանս անգղիացւոց, և վաճառեաց զձիս և զմաշկեղէնն՝ և եղև տէր բազում ստացուածոց և դրամոց:

Եւ սա այժմիկ խորհեցաւ դառնալ կրկին ՚ի յանգլիայ, և մի ՚ի զօրապետացն զոր բազմիցս էր նմա սպասեալ ծառայութիւն Ջէկն ՚ի ժամանակի գերութեան նոցա էհան վասն նորա շնորհ արձակութեան, յայնժամ չոգաւ ՚ի նաւ հանդերձ ամենայն ստացուածովք իւրովք առ ՚ի գնալ յանգլիայ, և ՚ի սակաւ աւուրս ամբողջ իջաւ ՚ի պլէմութ:

Ջէկս

Ջէկս յոյժ արիէր և խոհեմ, վասն որոյ՝ ոչ ետ զանձն իւր ՛ի ծուլութիւն և յետ մտածելոյ զանազան բանից և գործոց՝ խորհեցաւ զի վերստին առցէ զնախագոյն գործն իւր դարբնութեան, և այսու մտածմամբ չոգաւ ՛ի հիւսիս կոյս և եգիտ պտէր իւր ծերացեալ բայց գործէր զգործն իւր այնքան արիաբար որպէս յառաջ։

Իբր տէրն իւր յարաժամ ունէր ՛ի մտի զՋէկն, և յոյժ ցնծացաւ վասն գալստեան նորա, և լինելով ՛ի հարկաւորութեան գործապետի՝ կարգեաց նմա գլխաւոր գործապետ տեղւոյ յայնմիկ։

Իբր Ջէկս ոչ երբէք վաստակէր կատարելոյ զնորոգ աստիճանս իւր, զգոյշ եւ հաւատարիմ էր վասն շահի տեառն իւրոյ՝ մարդասէր և խնամակալ նոցա՝ որք ընդ հրամանաւն գործէին, այնքան զօր գրաւեաց զգոյթ ամ ծանօթից իւրոց։

Յետ սակաւ ամաց տէրն իւր այնքան հաստատեցաւ ՛ի հաւատարմութենէ Ջէկին և զի ծերացեալ էր ետ նմա բաժանորդ ամ գործոց իւրոց, և յանձնեաց զգործն բովանդակ ՛ի ձեռս նորա։

Տևեաց սա ՛ի նոյնում բարեբնութեան ՛ի գործս որպէս նախագոյնս և որով յառաջացաւ ՛ի գործս իւր և շահեցաւ բազում դրամս, և եղև յոյժ պատուեցեալ յաչս բոլոր գեղականաց առաւել քան զամ գիւղականսն։

Բայց յամ աջողութեան իւրում ոչ երբէք հպարտացաւ

և

և մեծամտեցաւ, այլ ներհակն ծախեաց զդրամս իւր և գնեաց զտեղին այն զոր յառաջագոյն կեցեալ էր և շինեաց վասն իւր փոքրիկ բնակութիւն 'ի յայնմ տեղւոյ ուր բնակութիւն հօր իւրոյ նախնագոյնէր, աստ երբեմն հանգչէր 'ի գործոյ իւրոյ և հնձէր զայգիս իւր ձեռամբ իւրով քանզի ատեր զծուլութիւն.

Ողմածէր առ ամ տնակս և առ դրացիս իւր, և ազատէր զնոսա 'ի նեղութենէ և յաճախապէս հրաւիրէր նոսա 'ի տունս իւր զոր ճաշէր ընդ նոսա յոյժ ցնծութեամբ և մշտապէս պատմէր նոցա վասն իւր առ 'ի յայտնել թէ յոյժ սակաւ պատճառէ մարդն գոյ յաշխարհ բայց պարտի վարել զկեանս իւր բարեպէս և կատարել զհարկն իւր որքան և իցէ 'ի նմա:

Ցաւարտ պատմութեանս Փոքրիկ Ջէկին.

Առ Հրատարակողն Գրուածոյն Գազեթայ ՚ի անուն Ազդարարին :

Պարոնք

Տեսանելով զյաւիտենական տեւողութիւն եղելոյն ՚ի գանձարանի ազդարարին, և [illegible]ալ ՚ի խնդրոյ քանի մի եղբարց (որք ցանկան զօրպիսութ և զվարս այնոց արժանաւորաց պահելոյ արձանագրութեամբ) համարձակեցայ արկանել ՚ի մէջ ուրեք զօրինակ գրոյ միոյ գրեալ յինէն առ Բանաւէր ումն, որ պատմէ զլուր և զօրպիսութիւն արժանաւորին հանգուցեալ Տէր Սամուէլի, և թէ և զերկարաբանութիւն գրեցելոյս խոստովանիմ՝ այլ յուսամ պիտոյ է հաճութիւն ձեր տպելոյ ՚ի յազդարարին, որով մնասցէ զանցն այն ամ հաստատութեամբ առ ՚ի պատիւ արժանաւորութեան նորա՝ և տեղեկութիւն ապառնեաց :

՚ի Մադրաս
Ապրիլ 10-1794

Մնամ ամ քաղաքավարութեամբ
ձերոց հաճութեանն խոնարհ
ԱԿՆԿԱԼՈՒ

Ազնուամեծար Պարոն

Զգրեցեալն քոյ յանցեալ ամսոյն 20 ին ընկալեալ եմ ՚ի ժամանակի, և ողջութէ քումդ ուրախանալով՝ մատուցանեմ զգոհութիւն շնորհակալութիւնս իմ վասն սիրոյ և մխիթարական բանից քոց, սակս մահուան արժանապատիւ ուսուցչին մերոյ Տէր Սամուէլի Տէր Փիլիպպոսեան Ղայթմազեանց, զոր իրաւի ցաւեցայք որպէս որդի[illegible], . քանզի պատուէիք և սիրէիք զնա առաւել իբրև զհայր քան զուսուցիչ, և հաստատ բանից իմոց, զի հար- մայցայ երկայնամտութենէ քումդ, յորժամ ընկալեալ զթուղթն քոյ, զոր պ.քեզ միայն զգացող արժանաւորութեան նորա և խօսակցող վասն հարկաւորութեան մերոյ զոր մեք ակնունիմք

՚ի

՚ի նմանէ լցուցանել, այլ յաւելլով մեր այժմ թերի՝ հարմար վար-
կար մխիթարել զմեզ իբրև զաւն տարաբախտի, և խոստովա-
նիմ ոչ այնքան վասն ծանօթութեան քո՝ որքան վասն հաստա-
տելոյ զխօսս իմ, զի ոչ եք յարանց աստեղելոյ յարմար վարկան
զմեզ մխիթարել, և չգիտեմ վա՜յ ինչ պատճառի, եթէ համա-
րեցին զմա իբրև զօտար՝ խաբեցին զանձինս իւրեանց, եթէ
զարտասուս մեր համարեցին իբրև պտուղ քաղաքավարութեան
կարծեմ նոցա լինել քարափոր, մերձապէս, զայս միայն հաւա-
տամ զի սիրեաք զմա իբրև զհայր, ցանկայաք զողջութեան և կե-
նաց նորա՝ իբրև սիրահարք, ծառայեաք ՚ի հրամանդութեան
նորա՝ իբրև զնեցեալք ՚ի նմանէ, ողբայաք վաղճանի նորա՝
իբրև զյարազատ որդւոյ, թաղեցաք զմարմին նորա ՚ի պե-
րեզմանի արժանաւոր պատուօք, և բևեռեցաք զյիշողութիւն
նորա ՚ի սրտի մերոյ երախտագիտութեամբ, և ընկալաք ՚ի քէն
զմխիթարութիւնն՝ իբրև յանձնէ խոհեմէ և այլն:

Ցանցեր թէ ցանկայիր տեսութեան նորայ յոյժ, և
փափաքիս այժմ լինել լսելոյ զորպիսութիւնս նորա, արդ ըստ
այսու ծանուցեմ զտարփանս ուսմանց քոյ՝ քանզի նա մարդ էր
իբրև բազմաց, այլ բանք նորա կարի զանազան, և տեսլով քոյ
զորպիսութիւն նորա՝ ես ոչ կարացի հաւատալ ՚ի մտի իմոյ
զինչ կամիլն քոյ, այլ իբրև փոխարէն սիրոյ քոյ որ առ մեզ՝
յանձն առի սակաւ ինչ նեղութեամբ. և մեծաւ փափաքանօք
պատմել քեզ համառօտապէս զանցս յորէ մտանելոյ նորա աստ՝
մինչև ցօր մահուան, և զայս երկու զխոստովանութեամբ, հա-
լցուցանելոյ զցանկութիւնս քոյ՝ երկրորդ առնելոյ զմիտս իմ
զերեզման և հնարօղ պատմութեան նորայ, որպէս զի պնտեսցի
առաջել ես զորպիսութիւն նորա ՚ի միտս իմ, վասն զի քաղցրէ
վասն իմ՝ քան զմէ:

Յամի Տեառն 1791 և ՚ի նախոյ ամսոյ մերջին յիշեալ
Տէր Սամուէլն եկն աստ ՚ի բումբայու, և յօրէ յայնմանէ՝ զի-
մեցին առ նա գրեթէ ամ ծերք, երիտասարդք, և օրիորդք
քաղաքիս. որովհետև բանք նորա չէր լուեալ ումեք երբէք.
վասն որոյ ոչ անցաւյին ժամանակս բազումս (ըստ մեր սովորու-
թեան) յաղագս փորձելոյ նմա. այլ յետ իբրև երից ամսոց
մա-

մատեան առ նա ամենեքեան ընթեռնուլ և ուսանիլ, և նա քննեալ զամենեսին՝ սկսեալ ոմանց 'ի բառէ, ոմանց 'ի վանկէ՝ և ոմանց 'ի քերականութենէ, և յետ քանի մի աւուրց, ոմանք ընկալեալ զճաշակ դժուարութե ձեռնարկութեանց իւրեանց՝ և չհանդուրժեալ նեղութեանցն, հրաժարեցան, և ոմանց ևս զգործս իւրեանց եղև առիթ. Մնացեալ քանի մի երիտասար- [illegible] օրիորդաց որք ցանկային զժամանակս իւրեանց այսու անցուցանել, սիրեալ զնոսա հայրական գթով՝ և առատապէս բաշխէր նոցա զդիւրութիւնս իւր վարժեցեալ դասատուն:

Յերիտասարդացն որոց սկսեալ 'ի քերականութենէ, էի և ես մի, թէ և իբրև յետնեալ 'ի նոցանէ. և այսպէս վարժէր զմեզ, իբրև 'ի մտանել արեգականն երթայր հանգուցեալն 'ի տունն ———, և աշակերտանք՝ ժողովման մեր, և մեք որք էաք չորս հոգիք, ժողովէաք վաղվաղակի և բազմեալ շուրջ զնմանէ ունելով զքերականութիւն զանազան 'ի ձեռս մեր, և յետ հայրաբար սիրով հարցանելոյ իւրաքանչիւրոցս յառաջագէտ զորպիսութենէ մերմէ հրամայէր սկսանիլ, և սկսանէաք մեք այսպէս, մի 'ի մենջ առեալ զքերականութիւն բարձրաձայն, ընթեռնոյր հանդարտ՝ և մնացեալքն լսէաք լռութեամբ, և 'ի վաղճանի իւրաքանչիւր վերջակէտի, սկսեալ մեկնէր մեզ զբանն. նոյն սկսեալ առ ընթերցօղն՝ և ապա իւրաքանչիւրոյն կարգաւ, այնպէս՝ մինչ զի ամենեքեան լսէին զբանն չորիցս, և այնպէս մինչև ցութն ժամ երեկոյն՝ հազիւ թէ ընթեռնուաք երիս էջս բովանդակ, զոր բաց արարեալ՝ հարցանէր մեզ դեռևս եթէ հարկաւորիմք լսել ինչ. և մինչ պատասխանեալն մեր կրկնէր ըզդասն յաւել ևս, և 'ի մէնջ պահանջէր յայտնել զըմբռնեալսն մեր, և զայնքան զոր ընթերցաք՝ բանայր 'ի յայտ և յայտ գիրս քերականութեան, և զանազան բառիւք ջանայր մուծանել 'ի միտս մեր, և պատուիրէր մեզ զդասս մեր օր աւուր գրեալ մատուցանել նմա, վերջապէս, այսքան երկարաբանութիւն՝ ոչ է առ 'ի ծանուցանել քեզ թէ որպէս ուսանէաք՝ այլ առ 'ի յայտնել զանդադրութիւն նորա 'ի դաս ասելն, և զայս ոչ թէ փոքր ժամանակաւ՝ այլ բովանդակ երեք տարի, և ոչ երբէք տեսաք զնա աննեղեալ 'ի ժամանակի, ոչ հիւանդութիւնն արգելեալ

լեաց՝ և ոչ զանազանութ եղանակաց, որպէս տեսցես նա և գլխի ։

Յայսմ միջոցիս յորդորեաց տպագրատանն տեղոյս տպագրել զքերականութիւն քաղդէարէնի, նախ վասն զի ոչ գոյր ատ յաւելի քան զմի հատ, և երկրորդ վասն օգնական լինելոյ տպագրատանն, զոր իբրև երեք ամիս ժամանակաւ աւարտեցաւ ըստ խակութեան տպագրատանն, ըստ խակութեան տպագրատանն ասեմ, զի ներեսցեն սխալանացն զոր 'ի յայն գիր և 'ի Պորփիւր գիրն փիլիսոփայութեան (զոր յետոյ տպեցուց) լցեալ գտանի, զորոց վասն հառաչէր միշտ 'ի կենդանութեան իւրում, յաղագս զի անուն իւր էր նախընթաց նոյին, և մշտապէս յուսայր և ասէր մեզ զի տպելոյէ զայն կրկին անգամ, և դու կարես հաստատել, զի նա ոչ պակասեցաւ ջանալոյ այլ ըստ մեր առակին թէ [illegible] նոտալ գտանեցաւ զօշխատանս նորա միայնակ, ոչ վասն այլինչ սխալանաց այնքան տրտումէր՝ որքան վասն սխալ կետադրութե այն Պորփիւր գրքերն, որ ուրեք ուրեք կդխառնօրէնութիւնն զանազանէ, վերջապէս վասն այսց ամենեցուն յարմարէ ինձ գրել զքեզ այսքան երկարաբանութեամբ, քանզի ամ խոհեմ դատելոյէ զի զայն սխալանքն չէ 'ի տգիտութէ, թէ ոչ կամ 'ի պատահմանէ՝ և կամ 'ի խակութէ գործունեաց: տպեցին նաև 'ի սոյն ժամանակի զգիրքն յորդի և այլն, այլ 'ի սոցունց ոչ ինչ ասեմ, զի չէր նա վերակացու ։

Յետ աւարտելոյ մեր զքերականութն, զոր ըստ 'ի մեր ասութեանս ամ զգուշութեամբ ուսուցանէր (թողում երկարաբանութիւնն սակս սովպելոյ մեզ 'ի շարագրութիւն և 'ի մեր լուծում՝ քանզի զայս անտանցանելի օրէնէ քերթողաց) հրամայեաց մեզ ուսանել ճարտասանութիւնն, թէ և հնազանդեցաք՝ այլ ոչ այնքան ջանացողութեամբ որպէս քերականութիւն; քանզի խառնակմանիմ զի մեք ևս սովպեալք 'ի դպրոց մերոց և իբրև անվայելչան համարելով նմա, տաղտկացաք հետևելոյ, և ոչ ջանացաք ուսանել որպէս յառաջ, այլ ինչ և իցէ նա. յորդորանօք իւրովք սովպեաց մեզ ընթեռնուլ և զճարտասանութիւն, և որոյ զօրինակն 'ի դէմս իւր նատեցուցանէր մեզ գրել, զոր 'ի սմանէ ևս թէ ոչ շահեցաք ինչ՝ կորուսաք ոչ ինչ, և յընթեռնուլն մեր զճարտասանութիւնն, ծանօթ այսք լինիլն հանդուցե-

զոյն առոյգ տաղաչափի. քանզի զօրինակն իմ գրեթէ ոտանաւոր գրէր, և ՚ի դասս ոտանաւորի և մեղ սոփեստաց գրել, այլ ըստ կատարելագունից առակին գօէթէ հօւէփոռ յօւնգէոփ սոյնինքն տաղաչափին ծնանի՝ ոչ լինի (որ կամի ասել զի եթէ ոչ ծնցի այր իմ սրամտութեամբ ՚ի մօրէ ոչ կարէ լինել տաղաչափ) մեք ոչ կարէաք, և նա առժամայն գրել վասն իւրաքանչիւրոց զանազան [illegible], և վասն այսց ամենից ասեմ համառօտաբար, զի ունիցէ բան եթէ ասէին նմա գրել ոտանաւոր խակոյն գրէր, և կարծեմ յաւելուլ քաղցրաբար քան զհասարակ գրուածս, զուցէ ոմանք ՚ի ոտանաւորաց նորա հասեալ իցէ քեզ և ծանեալ իցես զքաղցրութիւն գրեցելոյն.

Որով հետև համատեալեմ ՚ի միտ իմում լինել քոյ բանասէր, վասն որոյ ուրախութեամբ յանձնառնում սակաւ ինչ նեղութեամբ գրելոյ ՚ի վայր զմին ՚ի ոտանաւորաց նորա, զոր ըստ իմ խնդրոյ, և ՚ի նեղկայութեան իմում ասաց՝ և ես գրեցի, յաղագս շնորհաւորելոյ զծնունդ մանկան միոյ յորմէ կարելիէ զի իմասցիս ծնեալն և ծնօղքն, քանզի ես թողում աստ զանզի անուանց նոցա դատարկ:

Որպէս պատմեն ծերքն բնա- կան,
զպատճառս երից տալ էա- կան,
որպէս մինն է գերադրա- կան,
զի չգոյն ածէ ՚ի դոյա- կան.
այլ խնամքն արարչա- կան:
պատճառ միակ անքննա- կան,
Երկրորդ առիթ նիւթա- կան,
զ՚մինս յինքեանց որք առեալ գան,
բնութիւնն ածէ զայս մարմնա- կան,
հայրն զորդ ի ծուընչա- կան,
համադարձումն յարմարա- կան,
լինիլ պատճառ գոյ ծննդա- կան,
Զայս օրհնութիւնս եդեմա- կան,
զոր ես ած սկզբնա- կան,
յանկս ադամայ ավդ ողա

ածիլ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՀ-Арм.ССР
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

աճիլ որդովք յաւէժա կան,
ընտանիլ զերկիր ծննդօք մարդ կան,
որպէս հրամանն է տիրա կան,
Սորա քեզ էհաս խնամք փրկչա կան,
օրհնեալ վիճակն հայրա թեան,
զի հայր կոչիս հաճոյա կան,
և ծեր որպէս խոհեմա կան,
——— պճնեալ զարդա կան,
ալեօք օրհնեալ իմաստնա կան,
Երրորդ արհեստ ուսուցմա կան,
երկուցն զօլ ստորադրա կան,
որք զեռակլ պատճառս տան,
'ի շաղկապի պատրաստեալ կան,
զի հայրն տայ նիւթ մայրենա կան,
իսկ ուսուցիչն հոգւոյ բնա կան,
Նմին նման բան երգա կան,
զոր այժմ ճառեմ ներբողա կան,
իբրև ամպոյ նուէր ցօղա կան,
որ պտղոց է զերկիրս հա մայն,
կամ թէ բուսոյ հոտն ծաղկա կան,
զոր դարմանէ դեղ ախտնա կան,
Նաև պտղոցն տնկա կան,
գեղեցկանայ յաչս մարդ կան,
սմին համեմատ բան խրատա կան.
խայտամամբ երգեն զբանս ընծա կան,
ոչ միայն ծննդդ ազնուա կան,
և բարեկամք պատրաստա կան,
Իւր կամ նոքա որք շնորհիւդ կան,
այլ և համայն ազգն հայկա կան,
յարևելից արևմտա կան,
զի մինն լցոյց թիւն բիւրա կան,
սակս ծննդեան փոքրիկ մին կան,
օրհնեն զնծ ժառանգ րա կան,
Նորընծահայր ծիլ պատուա կան,

կից կ'նայցէ գօլ կայտառա կան ,
զի երանաւոր մայրէ դիթա կան ,
յարկիդ քոյոյ յերդեմա կան ,
——— տիկնայք պատուէնա կան ,
որով խայտայք մէջ միա բան ,
Ի յսօր արեւն 'ի ցլա կան ,
ծնանող լուսինն երեա կան ;
Նաւէն շնչարբեր պատրաստա կան ,
եթեր զուարթումն յոյժ պանծա կան ,
սարայն զմաճակ անդ բանա կան ,
յակոբն զյուդայ պայծառա կան ,
Մեզ արժանէ բան մաղթա կան ,
և զօրհնութիւն անդ արձա կան ,
ածիլ բազմիլ ցեղ ցեղա կան ,
Իբր աքորայէլ և զուեբե կան ,
որպէս զօրդիս ձեր խնդա կան ,
որդիս որդւոց և նմանա կան ,
Տեսջիք բարեաւ ներկայա կան ,
'ի փառս փրկչին փառաւորա կան ,
ձերին ծնողաց պատրաստա կան ,
սին Սամուէլ սատարա կան ,
ձեզ ընծայէ բան երգա կան ,
ցածուն մոօք խոնարհա կան ,

Յամի փրկչին 1793 ամս 29 'ի մարտի :

Հայցեաց բարեկամ, և առաւել կողմնակալութեան' դա- տեա'լ քաղաքութենէ ոճոյ' և եթէ դիտաւորութեան վերոյ տոնուորին, և եթէ բան ինչ յաւելի կամ անհարմար համա- րեսցես, մի մոռացիցես նմա իբրև յեղինակ' այլ վաղվաղակի- տութեան իմոյ վարկեաց, զի ըստ 'ի վեր առութեանս խնդրելոյ իմ' և աճապարելոյ գրուածոյն' ոչ էանց յաւելի քան զմի և կէս ժամն, վերջապէս, բազմաւ գրեցեալ նորա առանուր, զոր հաճոյ ճաշակելով քոյ այս միայն' համառօտեցի ընծի- նա

Նորա ծնեալ տաղաչափ ։

Ունէր ընդ իւր բազում գրեանս ձեռագիրս, որոց տպագրելն միայն ցանկայր եռանդեօք, և ժամանակս ինչ խոր-հէր յորժամ լծէ որն 'ի նոցանէ սկսանիցի արդեօք, զոր հար-կաւոր համարելով նախապէս զ քննականսն· առատութեան սկսեալ զգիրս սահմանաց հանդերձ մեկնութեամբն 'ի դաւիթ անյաղթ փիլիսոփայէ, և որպէս 'ի ժամանակի յայսմիկ մեք քաղե-սին· աշակերտքս նորա զոր 'ի միասին վարժէաք, անջատեցաք՝ և թողաք զդասատուութիւն ամ, նա ամ ջանիւք աշխատէր 'ի վե տպագրութիւն 'ի տպելն սոյն սահմանաց գրքոյն, և հանդերձ այսու ամի, ոչ կարանայր երկիցս 'ի յաւուրն այցելութիւն առնել մեզ՝ և յուսադրել զմեզ յետ աւարտմանն սոյն գրքոյն՝ զմայլեցուցանելոյ մեզ նովաւ, վերջապէս, 'ի սկիզբ սոյն լծաւոյս հիւանդացաւ, և ոչ ինչ էր հիւանդութիւն նորա՝ եթէ ոչ ջերմութիւն, զի տաքանայր իբրև զօրն բովանդակ, վասն այսորիկ մատուցաք նմա բժիշկք հմուտք, և կարգեցաք վերակացու բազում, և մեք ամենեքեան երկիցս երբեմն չորիցս 'ի յաւուրն 'ի տեսութիւն գնայաք, նա մեզ մխիթարէր՝ և մեք ըստ կարեաց մերոց նմա ուրախ առնէաք, յայսպիսի հիւանդութեան՝ զամ աւուր բե-րէին նմա զթուղթն 'ի տպագրատանէ, ամ համբերութեամբ սրբագրէր, և մշտապէս յորդորէր զարծակալացն փութալ յաւարտումն ։ մատուցաք առել զի բովանդակ մանկանց քաղաքիս նա ուսուցանէր, ոմանց զիր՝ ոմանց վանկ, ոմանց սաղմոս և այլն որք էին յաւելի քան զտասն մանկունք, որք գնային 'ի սենեակ հանգուցելոյն յառաւօտէ մինչև ցժամ ճաշին, 'ի յայսմ հիւան-դութեան կոչէր զնոսա զամ աւուր, և մատանելով ցուցս իւր ուսուցանէր զնոսա, և երկայնամիտ լինէր յորժամ 'ի չեկե-լոյն, և խրատէր · զայս ամ նեղութիւնն՝ հազիւ համբերել կարէ այր առողջ, մինչ սա ընդ խմանայր զօրով հիւանդ, և այս-պէս յաւելանալով զհիւանդութիւն նորա՝ և ինքն յաւելու-ցանելով զաշխատանս իւր 'ի վերա տպեցման գրքոյն՝ և ուսու-մանց մանկանցն, մինչև ցմերձ երիս ամիս, զոր ոչ ինչ օգնեալ ճարտարութիւն բժշկացն, վճարեցին նմա մահացու ։ աւուր երիս յառաջ քան զվախճանն իւր արձակեաց զմանկունս օրհնե-լով ։

ղել ամենեցուն և խրատելով զնոսա ջանալ ուսմանց, այլ
մինչև ցօր մահուանն որքանիցս յարաժամ պահպանեալն նոյն
ամուր 'ի գրքոյն ուսմանց, 'ի սոյն սահմանս կոչեաց հաւաքեալս
զաշակերտաց իւրոց չորեցունց 'ի միասին, և ասաց մեզ որպէս
ջանիցէք և զգուշութեամբ ջանասջիք ամփոփել զգիրքն, և
պատուիրեաց գրել միայն աշխատութեամբ իւրով պահեսցուք,
և յանձնեաց մեզ զգիրքն, և մեր ընկալեալ' արտասուօք ելաք
արտաքս: դարձեալ կոչեաց մեզ կրկին, և օրհնեաց զմեզ զուար-
ճութեամբ, հանդերձ և այնոքիւք որք եկին յայնժամ ընկալ-
նուլ զօրհնութիւն նորա, և յետ այսու ամի, հրամայեաց գրել
զկտակս իւր, և կոչեաց կրօնաւորսն իւր և հաղորդեցաւ եր-
կիւղածութեամբ, խնդրելով 'ի նոցանէ թողուլ զյանցանս դարձի
'ի գէմս իւր, և միւրջապէս երեկոյացուցեալ զօրն այսպիսի
սաղմոսերգութեամբ և օրհնութեամբ՝ սաստկացաւ հիւանդութիւն,
և անկողինեալ կայր լուռ, միայն հայէր երեսս ամենեցուն, և
'ի մերձենալն մեր արտմեալ սրտիւ՝ խառնէր զձեռս նորա
առաւելագոյն զօրն մարմնականին, և ձայն միխիթարելով մեզ,
ասէր երբեմն այսպէս՝ մի տրտմեսջիք. քանզի բազմիցս պատա-
հեալ ինձ այսպիսի ցաւ և հիւանդութիւն, այլ դարձեալ ող-
ջացեալ եմ, և կրկնելով զբանն դարձեալ ասէր եթէ ես
մշտակենդանի յենլոյս մնամ ձեր, մի տրտմեսջիք (իրաւա-
պէս թէպէտ անջատեալ 'ի մէնջ զմարմին նորա՝ այլ կենդանի
բանն նորա մշտնջենաւոր ընդ մեզ) եթէ խօսէին այլք
ամենեքեան՝ պատասխանէր, և զայն երբեմն այլապէս. եթէ ոչ՝ ոչ
խօսէր բնաւ, յետոյ զգիշերի իբր առաւօտեան 3 ժամուն
աւուրն կիւրակէի և 'ի շաբաթ ամսոյն 27 երրորդի աւուրն աւան-
դեաց զհոգին ած գոհութեամբ, և 'ի նոյն աւուրն թաղե-
ցաւ ամ կարգաւորութեամբ եկեղեցականաց, 'ի մէջ եկեղեցւոյն
սեղանոյս, 'ի ձախակողմն կոյս գանձատանն:

Զայսէ պատմութիւն նորա սկիզբն մանկութեան սորա'
մինչև ցողջանալն վախճան նորա, և որով հետև լուա բազմիցս
զի այսպիսի արանց տեսանելն ոչ քանզի, ոչ միայն այլ ինչ
պատճառի՝ եթէ ոչ առ 'ի տեսանել զվարս նորա՝ և օրինա-
կել, և որով հետև գիտեմ զի գրեցեալս այս մնասցէ 'ի մէջ

քոյ և իմ, այսպէս համարձակիմ պատմել քեզ զամենայն ինչ ՚ի բնութենէ նորա, ըստ ծանօթութեան իմոյ. ըստ ամփոփու գիտնոց՝ էր և սա առանձնասէր, զոր իշխեմ ասել եթէ չիցէր նման հարկաւորութիւն գալ առ մեզ՝ և առ այլ աշակերտս իւր՝ ոչ ելանէր երբէք ՚ի տանէ. եթէ ոչ տանէր նմա ստու-գք՝ կարծելոյ էր (ըստ մեր ազգին) սգաւոր, զի այսպէս էր դէմն նորա. խօսէր զուարթ ամօթութեամբ երբեմն. շատախօ-սեր՝ թէ ոչ վայրաբանութեան. անփոյթ ՚ի պարուածսն ան-հպարտ ՚ի գովութիւնս. քննող յորժամ դրուածոյ, խօսից, և վարուց ամենեցուն, թէ և գիտիցէր երբեմն՝ զկիրճնակ բանին լինիլ խեղաթիւր. սակաւակեր ամ ժամ, զոր երբեմն և պանց առնէր բազմօքն. ընչասէր փոքր (որոյ պատճառն կարծեմ ստորութիւն և աղքատութիւն երկրին իւրոյ էր) ընդ-այնց զորոց համարէր անհնար փոխարկելոյ ՚ի կարծեցեալ իւր-եանց՝ խօսէր ստորասաբար, բայց ըստ քննողաց՝ հակառակէր համարձակ, վասն այնորիկ ասացին ոմանք լինել փոփոխական, զոր կարծեմ չէր երբէք. սրամիտ յոյժ. դժուար ամ ժամ. բար-կացող առանց յայտնութեան. և վերջապէս այսու ծանիր և կարես ճանաչել զնա, մինչ եթէ տայէ տէր յազգին մերում այլք հմուտք), և բնութդնադրութք (ոչ կամիմ ասել զի այժմ ոչ դոյ որ բազումք են ՚ի թագաւորի երկինչեալ ՚ի նախամանաց) որ զի յուսելի պատշաճ և բնական կերպիւ դանդաղութիւն զպատ-կերս սորոյ, զոր խոհութիւն և անփորձութիւն իմ անհ-մուտ նկարեաց, յայնժամ երևելոյ յուսելի բնական. վեր-ջապէս զայս ամ առանձին վասն քոյ պահելն մի բանին խնդրեմ.

Յուսելի քան զ ցանկութիւն իմ երկարեցաւ գիրս վա-սնորիկ թողում յուսելի հարկաւոր ասութիւնս առ իս և որոց մերոց այսու յետ գրելոյ, միայն ասեմ զի Ֆորտ լուիս մինչեւ ենէթ կառավարութեան քաղաքն ուրիշին ամսի 25ին Նաւեւոց առ-մանելոյ, և էին ՚ի նմա յաղթէ մերմէ պարենք խաչատուր տէր գրակոս, խաչիկ ծատուր դուրիֆ, կիրակոս ծպարապետ, և մել-քոմ մանուկն. տանելով զավարական վաճառելիս, որոյ բարի աջողութե հանդերձ առողջութեամբ քոյ փափակի

՚Ի Մադրաս Հբաղթ 30 — Հրամանաց միշտ խոնարհ

1794 Թափին. — Յոհան

Փոքր ինչ առաջիկայս խրատականս առ ձեզ ընծայեցուք, առ 'ի փոխէնէ յանձնեցաք հաղորդութեանն, որ շուրջ յանդիման քահանայից Տ. Թ. Ա. հոգեշնորհից։

Արմատն ամ չարութեան՝ զոր ամ գիրք սբք վկայեն ըզ-սատանայ, խոկմունք հակառակին մերոյ։ Իսկ զի թէպէտ ունի զբազում թակարդս առ 'ի որսալ զմարդիկ 'ի մեղս՝ բայց ծայրագոյնքն 'ի նոցանէ են որովք ապականին հոգի և պղծին մարմինս մեր, զորոց սահմանքն են եօթն՝ և մահացուս ասեն։ 'Ի յեօթանց այս մահացուցիչ մեղաց՝ առաջինն է հպարտութիւն, որ է սկիզբն և հեղինակ այլոց 'վեցից անդամոց սորա։

Արդ՝ նա որ ըմբռնեցաւ այս որոգայթիւ՝ ջանասցէ զեր-ծանիլ՝ մինչ նորագոյն է, զի եթէ անփոյթ համարելով սիրեսցէ՝ առաւել երկլուութեան խորասուզի 'ի տղմոջ։ Զոր օրինակ ամենայն իմաստուն եթէ 'ի դիպմանց անկցի 'ի տիղմ՝ խոյս զեր-ծուցէ զինքն դառնալով 'ի յետս։

Իսկ անձն յիմար՝ առ ոչինչ համարելով ընթանայ, և 'ի խորասուզիլն թէ և ճանաչէ՝ բայց ոչ գոյ ևս հնար զերծանելոյ 'ի նմանէ։

Իսկ 'ի այսմ անիրաւ հպարտութենէ մոլեալ անձն՝ ոչ երբէք կարէ ընթանալ ճշմարտութեամբ, այլ միշտ հետևի այնոց՝ որք են 'ի փառամոլութեան, կեղծաւորութեան, և ամ-բարհաւաճութեան։

Իսկ այսու ախտիւ հղանայ նա ընդ երկար միջոցիւ, և ապա ծնանելով զպտուղս նորա, այսինքն՝ աղքատութիւն, ցրումն յանակնկալ ժամու, և կատակումն համայն ազգաց, և նոքօք գլորի որպէս պատահեցաւն ապօրինելի ամենի թագաւորի հպարտացելոյ և ամբարտաւանի։ Որ է այսպէս։

Պատ

Պատասխանի և դարձեալ հարցումն [illegible] թագաւորին [illegible] նորին ։

Թագաւոր մի էր ՚ի քաղաքի ուրումն, որ անուանակոչեալ արդարակշիռ թագաւոր ։ Նա յոր թագաւորս, թէպէտ և բնաւ լաւ պէս զինքն ցուցանէր դոլ արդար, և իրաւացի՝ մանաւանդ թէ օրինած յոյժ, այլ էր չարութեան քան զչար ։ Իսկ այսպէս և թէ առանց գործոյ յերկրորդէր՝ այլ և ի բերան ճանապէս ցուցանէր գործով որպէս թէ հաւատացուցանել զառաքինութիւն իւրոյ ։

Բայց ՚ի խորոց սրտէ այնքան դժպեհ, ամբարտաւան, և անիրաւէր՝ մինչ զի դիւրեաւ կարաւթ [illegible] զորս ունէր ՚ի ցուցս մարդկան, ընդ նոյն բարութեան՝ կոյր ծածկեալ ունէր երկաւորի և խորամանկ դատողի ։

Իսկ ազգականքն այն որ ընկերեալք որպէս թէ զբարութիւն ՚ի նմանէ՝ յետ մեծելոյն խորհուրդ՝ և յանդերձեալ թէ իւր փառանգութեան չարաչար յոյժ ։

Նաև թագաւորս այս չար՝ ունէր ՚ի վերայ ցնեալ զվարութեան իւր, զի ամ ունէր ուրբաթոյ՝ կերակրել զամ մի՝ քաղաքին այսպէս ։

Զի ՚ի նշանաւորեալ տեղւոջ ուրեք՝ կախեալ կայր մեծ և անհատ պնակ մի, զոր ամ յուսաւորու ուրբաթ իւր ձեռաց ցուցանէին, որոյ ձայնն դիւրեաւ է զամ քաղաքին լսել լսել ունէր, և ՚ի հնչել զնմանէ նորին՝ ժողովեալ ամ աղքատք քաղաքին ՚ի տեղին ուր կերակուրն բաշխէին ։

Իսկ կերակուրն այն՝ էր միայն չոր փլաւ, այն ևս ոչ եթէ նմանիւր կերակրոյ՝ այլ էր իբրև ղ ջուր պղտոր և գարշահամ, որ ՚ի յանթանալ աղքատացն ուտել զայն կերակուր՝ այնք որք ունէին պաշտօն իւր, ընդ յամենայն ։ և այնք որք ոչ ունէին՝ մնացանէին կարօտութեամբ, որովք ծածկէին զմեծ չարութիւն իւրեանց, Իսկ յետ զուր կերակրոյն ՚ի նմա այրէր զամ մարմին իւրեանց, և անանց հեղուին յերկիր խառնեալ ընդ հողոյ, առ ի յաւելուլ, և ողորմելիքն ՚ի տառապանս թէպէտ սովոյն ուտէին մեծամեծ հեծեծանօք և հայհոյէին զբարեգործ իւրեանց, և զծնողս յորոց ծնան ՚ի յանհնարմէ[illegible] ցաւոց, և ՚ի թշուառութեան ։

Ուրեմն քորդք սոցա եւ յերկինս (ըստ աւանդելոյն թէ՝ զի դոյ նոցա տէր յերկինս) եւ իջոյց զբարկութիւնն ոչ ՚ի վերայ թագաւորին չարի ։

Քանզի յաւուր միում եւ թագաւորս այս մեծաւ հանդիսիւ եւ բազմութեամբ՝ եւ գնաց ՚ի բաղանիսն թագաւորականն, որ էր ՚ի մէջ քաղաքին զարդարեալ հոյակապ, եւ ծաղկափթիթ յօրինուածովք ։

Իբր. ՚ի մտանել թագաւորին ՚ի ներս եւ ՚ի լուանալն՝ եկն ածագին թմրութիւն ՚ի նա, եւ ննջեաց. եւ ՚ի ննջելն՝ թագոյց զնա հրեշտակն տեառն ՚ի տեսլենէ իշխանաց եւ հազարապետաց, որք եկեալ էին ընդ նմա, Իբր. ձեւակերպեցաւ ինքն ՚ի նմանութիւն թագաւորին եւ ել ՚ի բաղանեացն, զգեցաւ զգեստ թագաւորին, եւ հեծաւ ՚ի ձին նորա, ընթացաւ ՚ի պալատն արքունի ըստ վերին հանդիսիւ, եւ էր ընդ երեկս ։

Իբր. բաղանեպանն փակեաց զդրունս բաղանեացն եւ գնաց ՚ի տուն իւր ուրախութեամբ, (զի հրեշտակն թագաւորակերպ՝ ետ նմա պարգեւս առատս, ըստ օրինի թագաւորի ։)

Իբր. յետ ուտելոյ ընթրեացն՝ դարձաւ անդէն բաղանեպանն ՚ի բաղանիս իւր, եւ ՚ի մտանելն լուաւ զձայն ինչ ՚ի ներս բաղանեացն, եւ զահի հարաւ յոյժ, կարծելով թէ գող իցէ, մտեալ ։ Վասն որոյ էառ ընդ իւր զճրագ մի մեծ եւ եմուտ ՚ի ներս, եւ ետես զթագաւորն մերկ կանգնեալ ընդ որմով. եհարց ՚ի նմանէ բաղանեպանն ո՞վ ես այր դու ; Ասէ թագաւորն վասն էր համարձակեցար այդպէս լրբութեամբ հարցանել յինէն մի՞ թէ դու ոչ գիտես, զի ես թագաւոր եմ քաղաքիս ։

Բարկացաւ յոյժ բաղանեպանն եւ ասէ՝ Չէ՞ բաւական զի դու գող ես եւ մտեր ՚ի բաղանիս իմ, եւ արդ՝ թագաւոր առնես զքեզ, եւ ընթացեալ բարկութեամբ փայտիւն զոր ունէր էհար զնա չարաչար յոյժ, Իբր. յետ բազում գանիցն ելեալ թագաւորն ՚ի դուրս, վիրաւորեալ սաստիկ վէրօք առ ՚ի փախչել, եւ ՚ի յոչ գտանել զնիր զճանապարհս ընդ որ ելանիցէ եւ ՚ի սաստիկ մթութեան՝ անկաւ ՚ի լիճս բաղանեացն (առ որ գումարիւր ջուրք լուացելոցն ՚ի բաղանիս) Իբր. անտի մեծաւ տաժանմամբ ելեալ ՚ի ցամաք, էհար զնա բաղանեպանն կրկին անգամ եւ իբրեւ զկիսամեռ

վա

վարեաց զնա ՚ի դուրս ՚ի փողոց հրապարակին, և էր ՚ի ժամա-նակս սաստիկ ցրտոյ ձմերային։

Ողորմելի թագաւորս այս՝ որ ՚ի բոլոր կեանս իւր փափկասուն գոլով զգենոյր զծիրանիս և զբեհեզս. քաղմե-լով ՚ի պալատի, արքունական պարդիզք, և այժմ մերկ մարմնով վիրաւորեալ ՚ի գանից, արիւնաթաթաւ անձամբ, կռճեալ լով զատամունս իւր ՚ի ցրտոյ, շրջէր աստ և անդ ՚ի մէջ գիշերի, ընդ փողոցս քաղաքին, և վայ կարդայր անձին իւրոյ հիացմամբ մեծաւ թէ՝ մի՞թէ այս ինչ էր որ դիպեցաւ յիս։

Իսկ ՚ի շրջելն իւրում եգիտ զխուղ ինչ աղքատի միոյ և եմուտ անդր և լայր դառնապէս մինչև ցառաւօտ, և յառաւօտուն ելանէր և աղաչեաց զաղքատն որ կայր ՚ի խուղն անդր և էառ ՚ի նմանէ զպատառատուն հանդերձ ինչ՝ և ծածկեաց նովաւ զմեր-կութիւն իւր և գնաց ՚ի դրունս պալատին իւրոյ, և ետես զի պահապանք դրանն կային որպէս յերէկն և յեռանդն։ Աղաչեաց ՚ի դռնապանէն զի կամէր մտանել ՚ի ներս՝ էհար զնա դռնապանն փայտիւն զոր ունէր ՚ի ձեռին իւրում, և ասէ՝ թուի ինձ թէ դու լրտես իցես, վ՟ զի ես ոչ երբէք տեսի զքեզ ՚ի քաղաքիս յայսմիկ լինել, եթէ թէ յայլմէ աշխարհէ եկեալ իցես, և հրամայեաց ստորակայից իւրոց ըմբռնել զնա և կապել չարաչար։

Յայնժամ ողորմելի թագաւորն անկեալ յերկիր և աղա-չէր զդռնապանն ասելով, երդնում քեզ յամ կենդանի որ ոչ եմ լրտես՝ և ոչ յայլմէ աշխարհէ եկեալ. այլ եմ աղքատ մի յոյժ չքաւոր, և վասն ողորմութե եկի աստ գոնեա օրեա զկե-րակուրս իմ եթէ կարելի իցէ գտից, վ՟ արձակեա զիս աղաչեմ զքեզ։ Իսկ դռնապանն նեղեալ ՚ի խղճէ արձակեաց զնա, և ասէ երթ և նիստ ՚ի հրապարակս և ընդ փողոցս քաղաքիս ընդ աղ-քատս որք ՚ի յամ աւուր ուրախութեան կերակրին ողորմութեամբ արդարակշիռ թագաւորին մերոյ։

Իսկ ՚ի վտանգէ յայսմանէ զերծեալ ողորմելի թագա-ւորն, և ՚ի գնալն իւրում վարանէր ՚ի միտս՝ թէ արդեօք զի եղև զի միայնակ կորուսի զթագաւորութիւնս իմ առանց թշնամւոյ և պատերազմի։ Զի ահա տեսանեմ՝ զի ես գոլով թագաւոր, և ա-նուանս իմ քարոզի ՚ի դրունս պալատին իմոյ, և արդ կամ մերկ և քաղ-

քաղ-

քաղցեալ, և ծարաւի, շրջիմ ընդ փողոցս քաղաքիս՝ երևի թէ յամ բարկութիւն այ եկն 'ի վերայ իմ՝ և կամ թէ երազ տեսանեմ ։ Այսու վարանմամբ էհաս ողորմելի թագաւորն 'ի փողոց ինչ՝ ուր նստէին բազմութիւնք աղքատաց առ 'ի գտանել ողորմութիւն անցաւորաց, և գնացեալ նստաւ 'ի շարս նոցա ։ Մատեան առ նա աղքատքն ամ և ասեն ուստի ես այր դու և վասն էր նստեալ ողբաս (քանզի տեսանէին զարտասուս զհոսէին յաչաց նորա որպէս գետ) Ասէ թագաւորն վասն Քր հարցանէք զիս զի ես ոչ կարեմ ասել. ձեզ վասն զի եթէ ասացից՝ երկնչիմ, և եթէ ոչ հնարաւոր եղեալ լամ անդադար ։ Ասեն աղքատքն՝ ասա մեզ դու զցաւս քո զի գիտասցուք, և եթէ ոչ կարասցեմք օգնել քեզ հարստութ՝ սակայն 'ի ձեռն խորհրդականութեց ևս օգնել կարեմք քեզ ։ Իսկ նա ասէ մի՞ թէ և դուք ոչ ճանաչէք զիս զի ես թագաւորեմ քաղաքիս այսմիկ ։ Իսկ բրբռասաց թէ թագաւորեմ քաղաքիս՝ ձայն արձակեալ ծիծաղեցան աղքատքն ամ և ասեն ե, և ի թէ մոլեգնեալ իցես դու, քանզի տեսանեմք զքեզ մերկ և բոկ չարագոյն քան զմեզ, արդ՝ եթէ դու թագաւոր իցես՝ ուրեմն մեք կայսերքեմք աշխարհի, և այս ասացեալ 'ի բաց գնացին 'ի նմանէ ։

Իսկ եղև զի յաւուրն ուրբաթու ըստ սովորութեան հնչեցուցին զզանգակն կերակրոյ, և ժողովեցին աղքատքն ամ անդ՝ ուր բաշխէին զկերակուրն. յարեաւ և թագաւորն և գնաց (քանզի յոյժ տագնապի կայր 'ի սովու) Իսկ 'ի բաշխել կերակրոյն մատեաւ թագաւորն առնուլ զկերակուրս, որովհետև ոչ ունէր զամանս ինչ՝ եբաց զպատառատունս որով ծածկոյր, և հեղին 'ի նմա. ուստի այրեաց զամ մարմինս նորա, զի էր կարի ջերմ. և նա էհեղ զայն 'ի գետին ընդ հողով, և ուտէր խառն ընդ հողոյ ։

Իսկ յետ այսց բանից՝ դարձաւ թագաւորն անդրէն 'ի տեղի իւր և անկաւ 'ի վերայ երեսաց իւրոց և ելաց դառնապէս և ասէ. Թագաւոր ամ թագաւորեցև Աստ բոլորից՝ այժմ գիտացի ես զի վս չարաչար մեղաց իմոց պատժեցեր զիս, և ետուր զերանութիւն իմ առաջի աչաց իմոց. զի ես յանիրաւ հպարտութբ, մարդահաճութեամբ, և կեղծաւորութեամբ մեղայ առաջի քոյ ։ Արդ՝ խնայեա, խնայեա Տէր ծանեաւ զքեզ որդ ողորմածն՝ և պատիժ

տիժքն որ ետուր վն մեղաց իմոց, արդ որ դատաստանաւ արարեր

Իբրեւ զայս ասացեալ ՚ի սաստիկ տրտմութենէն ննջեաց, (ուրեմն լսելի եղեն ձայն ապաշխարանաց սորա առ ած՝ և գթալով ՚ի նա եթող զմեղս նորա) Իբրեւ ՚ի զարթնուլ թագաւորին ՚ի քնոյ՝ հանկարծակի եկին ՚ի փողոց անդր 5 արք զօրականք առաքեցեալք ՚ի հրեշտակ թագաւորէն, որք որոնէին զթագաւորն ասելով աղքատն նորա եկ՝ այս ինչ նշանօք, խնդրէ թագաւորն, և ցուցին նոցա զթագաւորն, Իբրեւ նա լուաւ հարեալ աղաղակէր ես եմ այն զոր դուքդ խնդրէք, այլ զօրականքն արկին ՚ի նա ըզձեռս և կապեցին չարաչար յոյժ և առեալ տարան զնա ՚ի պալատն արքունի, յանդիման հրեշտակ թագաւորին: Իբրեւ հրամայեաց հրեշտակ Տեառն տանել զնա ՚ի ներքս և առանձնացուցանել, և իբրեւ արարին զամ՝ եմուտ հրեշտակն առ նա միայն, և եհարց ՚ի նմանէ ով ես այր դու և յորմէ աշխարհէ եկեալ ես աստ ինձ զճշմարիտն պե գիտացից: Ասէ թագաւորն՝ (կեցցէ արքայ) ես եմ մի ՚ի աղքատաց քաղաքիս որք կերակրին ողորմութեամբ [illegible], և եմ յայսմ քաղաքէ:

Եհարց կրկին անգամ հրեշտակն և ասէ ցնա՝ ասա ըզճշմարիտն ով ես դու, և մի երկնչիր պե երդնում քեզ յամ կենդանին որ ոչ սպանանեմ զքեզ, և իբրեւ լուաւ զայս թագաւորն՝ խոստովանեցաւ զճշմարիտն թէ եմ ես թագաւոր այսմ քաղաքի:

Ասէ հրեշտակն արդ՝ ուրէ թագաւորութիւնդ քո [illegible] ասէ թագաւորն վն ամբարտաւանութե և անխոհեմութեանց իմոց էառ ած ՚ի ձեռաց իմոց զթագաւորութիւն իմ:

Ասէ հրեշտակն՝ ուրեմն այժմ որով հետև ծանեար և զղջացար զմեղս քո՝ ահա եսեմ Գաբրիէլ հրեշտակ այ որ առաքեցայ ցուցանել զքեզ զմեղս քո որովք ապականեցեր զամ թագաւորութիւնս քո մոռանալով զած արարիչն քո, և հպարտացեալ փառասիրութեամբ յորջորջեցեր զքեզ արդ [illegible] և քաղցրովին գործէիր զգործս բելիարայ. արդ՝ եկեսցէ ած [illegible] տեսոյս քո և զղջումն քո, և եթող զամ զմեղս քո:

Արդ՝ հան զպատմուճանդ, և եկ զգեցիր զգեստս իմ, և արար թագաւորն դողալով, որպէս հրամայեաց նմա հրեշտակ Տեառն և զգեցաւ, և հրեշտակն զգեցաւ զպատմուճանս թագաւ_

գահորին և ասէ առդ՝ հրամայեա զալ ծառայից քոց և ար-
ձակել զիս, և արար այնպէս, և եղև գի հրեշտակն իբրև ել 'ի
պալատէն անյայտ եղև :

Յայնժամ Թագաւորն սկսաւ վարել ճշմարտութեամբ խոնարհութեամբ, և ած պաշտութեամբ, զոր յայնմ հետէ փայլէր իբրև զարեգակն անճառ բարեգործութեամբ մինչև ցվախճան իւր :

Ու ձեզ բանիս ընթերցո	ղաց ,
Եւ յայս երկիւղա	ծաց
բանամ զառակս սարսափա	նաց ,
բազմել զդուռս խղճմտա	նաց :
Լուարուք զխրատըս Պօղո	սի՝
զոր հանապազ ընթեռնու	նի .
Թէ մեծութեան ոք հասա	նի ,
գովեալ է թէ խոնարհես	ցի :
Զի անիրաւ հպարտու	թիւն՝
ապականէ զմարդոյս բնու	թիւն .
տայ խափանել զբարու	թիւն ,
և հաստատել 'ի չարու	թիւն :
Իսկ մարգարէն ած ա	րեալ՝
զուշէ առ մարդն հպարտա	ցեալ .
Ծով դու լերինըդ փքա	ցեալ ,
կործանեսցիս զստորան	կեալ :
Իսկ որք խոնարհքն են ասա	ցին՝
Նոքա զերկիր զառանգես	ցեն .
Նոցա զուարկ.քն շատաս	ցին ,
իբրև զաւազս բազմաս	ցին :
Հայեաց զձիւնն որ իջա	նի՝
Ճորհնոյ հոգւոյն գոլով նմա	նի .
Ուր ցածութիւն պնդ ընա	նի ,
և 'ի բարձանց սառն իջա	նի :

Իբ

Իսկ տեսող ծառաս տղինկա — կան ;
որք չեն պտղոյ խիս վերա — նան .
և որք զպտուղս 'ի ժամու — տան ,
խոնարհելով նուաստա — նան :
Նորա բանական մեք մարդ գո — լով ;
Քեր չփողչիմք զայն նայե — լով ,
Ո՞չ լծէ այսու օրինա — կով .
այլ զոն բազում նշանք յո — լով :
Ցանկացողացն հպարտու — թեան ;
ո՛չ գոյ նշուլ իմաստու — թեան .
զի զայն մոլար վատ կացու — թեան ,
հակառակէ Տէր զօրու — թեան :
իսկ որք խոնարհքնեն սիրես — ցէ ;
և զխուր շնորհօք զնա լցու — ցէ .
փառաց 'ի փառս բարձրասցու — ցէ ,
և զհպարտըս կորու — ցէ :

ԱԶԴԱՐԱՐ

Իզրդումն եւրոպիու 'ի նոյն կացութեան է, նոր լրոյ ոպասեն օր ածուր 'ի բումբայի հասանելն նաւոյն 'ի պասրայու զօրով յուսան ընթեռնուլ, տէր տայէ զի արժանասցուսցէ յաստարակոց լսել զխաղաղութիւն պատերազմաց, զայն միայնէ փափագ և երջանկութիւն ամենեցուն :

Ամսոյս 4 երրորդի ժամանեցաւ աստ դանջավայր նաւն ենթ կուսավարուէ ն բարբարին 'ի չինուց որով ընթեռնումք զամ նոյնաստարաս լուրք որք 'ի կէրօն նաւածն ընթերցաւ եմք . բայց զայս միայն նոր զի յետ դանջավայր նաւոյ 'ի դամոյ 24 երրորդի ելանելոցեն յետ 3 նաւք այսինքն էպոնկասնէլ , միլֆօրդ , էլիը , ապաէն կասաէլ նաւածն ելանելոցեն 'ի մերս ալդէն ակոլկաթայ . Պարնիք Պետրոս մալխաս , Առէտ Յովհաննէս , Մինաս Ցոկոբ , Ամիրջան Զաքարայ , և Գէորգ Առետն : Ըստ

Ըստ խնդրոյ յարգելի Տիկին Օլսանայ Ցարուհւոյն Մեծազգ Ւրէյն մեր Արքայորն Տէր Ցարուհւոյն Համեծանեան 'ի Յ երրորդ ամսոյս եղաւ աստէն ցամաքաւ առ Նաւափախթնամ դէ խաստովանացուցէ և ճաշակեցուցէ զՊարոն Ցարուհւոյն կարապետն, զոր 'ի սաստիկ տկարութեանէր, Բայց մինչ դեռ քաջանայն համեալէր 'ի տունկքար լուաւ զմահն հիւանդին, անդէն եղեալէ առ տրտմութեամբ 'ի բնակութիւնն Պարոն Մինաս Մարգարին, և 'ի 13 երրորդին անդէն եղեալէ և մահանեալէ սոյն ամսոյս 13 երրորդ երեկոյեան 9 3/4 ժամոյ, յանկածար անցանքն թանիսայսու յետ ընծայեցուցեմք առ հասարակութեան։

'ի 11 երրորդ ամսոյս եղև հանդէս մի 'ի բնակութեանն Պարոն Աճեա Աէլթեանին, յերեկոյն զոր սկսեալ 'ի յեօթն ժամոյն մինչև ցութն ժամ ժողովել զհրաւիրեալսն, և մերձ 9 ժամոյն սկսեցաւ զպարն առաջինն փոխանակ Տիկին Հիժադէ Պետրոսին և Պարոն Պետրոսին սկսեցան Օրիորդ Թրիզեայն և Պարոն Փիլիպպոսն, յետ այնու յետևեցին այլքն մինչև 12 ժամ նստան 'ի սեղանն, զոր այնքան առատէր որքան ժամանակն և յետևողութիւնն խոստանալ կարէր, և յետ ելանելոյն 'ի սեղանոյն մերձ 1 1/2 ժամին սկսեցին զպարն հանդիսական մինչև ցմերձ 5 ժամ առաւօտոյն. յայնժամ դարձան ամենեքեան 'ի հանդիստ ցանկանալով հարսին և Թագաւորին երջանիկ կեանս մշտատև ուրախութ։

'ի համապատասխանէ կուլկաթու ընթեռնումք զի առ Եւրոպիայ ելանելոց նաւքն 'ի պատրաստի են լեալ, և գրեանքն կումպանոյն փակիլոցեն 'ի յերրորդ աւուրն ամսոյս, զանուանս նաւացն են այսոքիկ։

Վիլէմպլտ — Քինէրսլէկիօտ
Ռոշ — Բրիտանիայ
Կոնտրակտըր — Վալէնտին, և
Հանտըն — Հարիտա փաքէթ,

Նաև 2 նաւք փոսթ.քէշայց այսինքն Պրինսէսայ Դէպօրտուգալ, և տրիւնֆօ, այքա դալոցեն մադրասս և աստէն ելանելոցեն առ Եւրոպիայ։

Ջօք

Արժանաւոր համարիմք յայտնել հասարակութեան, հանդի-պին մեր գրքոյ միոյ անգլիացւոց լեզուաւ այսու անուամբ ([illegible]) տպեալ ի լոնդոն յամի 1792 զոր թէ և զօրութիւն ժամանակի մեր ոչ խոստացաւ ըն-թեռնուլ և այսպէս վաղվաղակի տալ հասարակաց զնիւթ-նորին (զոր խոստանամք այսու հետև տալ ամենայն զգու-շութեամբ) այլ ոչ երկբայիմք զի (որպէս յայտնի է հա-սարակութեանն նախ երթալն յեղինակին ի Հայաստան և յայն կողմ յաշխարհն դրեթէ բովանդակ՝ երկրորդ մնալն նորա ի մէջ ազգաց խոհեմից և ուսելոց՝ և երրորդ բնական զգացո-ղութիւն և զգութ նորա առ ազգս իւր, հանապազ փորձա-ռութիւն իւր ի ընդունականութենէ յազգին և զպատրաստականու-թենէ աշխարհին իւրոյ) լինելոյ է գիրքն այն անցեալ պատմու-թե յազգի մերոյ և յարթնականաց թագաւորաց մերոց՝ երախ-տագիտութե շնորհակալութիւն պաշտպանաց զներկոյ անտե-րունջ մնալոյն մեր՝ հանդերձ աղերսիւ և յորդորմամբ առ պայ-ծառ թագաւորութիւնն այլ ազգ քրիստոնէից, որպէս զի օգ-նականութեամբ նոցա կարողասցուք վայելել զբնական ժառան-գութիւնս մեր, և ոչ հաւատամք թէ ի վեր մտածողութիւն մեր լինիցի անհիմն՝ որով հետև գիրքն ի յայլ լեզու գրեալ ոչ այլ ինչ կարէ ստուգաբանել:

Մերձ 2 ամիսէ որ շփոթութիւն մի ծէ յառաջացեալ ի մէջ մերոց քահանայից ի կալկաթայ յաղագս որոյ և բազում ի ժողովրդեանէ ի խռովութեան կան, և յոլովք ոչ երթան յեկե-ղեցին, երկիցս ժողովեալեն բայց վաղարկեալեն մինչ, ամենայ վերջն զոր յուսամ լինիլ միաբանութիւն և սէր ըստոյգ և յատ-կաբար անցքն դեռևս բացակայապէս ոչ գիտեմք, բայց յու-սամք յետևեալ ազդարարոյն ընծայիլ կարիցուք:

Տրտմելի է իրաւի տեսանել զանմիաբանութիւն և խռո-վութիւն ազգին մերոյ, ոչ բաւէիմք տեսանել ստորանկեալն մեր դեռևս նոր ի նորոգ շփոթութիւն յարուցանեմք, յատկապէս քահանայքն մեր յետևիլ պարտեն սիրոյ և միաբանութեան լինեն ա-ռիթ.

ութ և ոչ խռովութեան, որով հետև անծանօթ լինելով խօս_տացաք այսու հետ ընծայել՝ սոյնպէս համառօտ տանեմք զբանս մեր այժմ, մինչ տպա լինալին ձեռն կալցուք.

՚Ի 23 երրորդն անցեալ համիրայ ամսոյ Աղայ Մօսէս խաչիկ Առաքելեանն ընտանեօք հանդերձ տեսութիւնէ գնա_ցեալ յերեկոյեան 8 ժամուն առ քաղաքապետն կալկաթու Սէր Ջան Հօրըն և Տիկնոյն իւրոյ (ըստ ասից միջնորդութեամբն Քափտան Սթաքիւանին զորէ ան ՚ի յերևելի պաշտօնատարաց և է սերտ բարեկամ Աղայ Մօվսէսին) ընկալեալ եղեն յամենայն յոյժ յատկացեալ սիրով և պատւով. վասն զի ունէր Աղայ Մով_սէսն ՚ի պարանոյի անցեալ ընդ թիկնամէջն կախեալ զսկիւա_կապ կենդանագիրն Եւրոպանիկ Գէորգ երրորդ թագաւորին մեծ բրիտանիոյ և այլոց.

Ուրախեմք լսել որ թիւոյ 26 էն ՚ի պատրայու գրենց ընթեռնումք զի անցելոյ սաստիկ հիւանդութիւնն տեղւոյ գրեն գոհութիւն Տեառն փարաստւալէ և ոչինչ կերպ տկարութիւն (բայց Պասարական) ոչ գոյ անդ:

Տարաձայնութիւնն գործակալին անդլիացւոց ասինքն պալիօզին ընդ դատաւորին ,քաղաքին ասեն յուսամ փութով ա_ւարտումն. զի երկրորդն նոյն գործակալին նադար ամսոյն գնա_ցեալէ կրկին ՚ի քաղաքս, և վասն այս ազատեն ամենեքեան տե_սանել զհաշտութիւն.

Զաւարքարեզէնն գրեն զի ոչ գոյ անդ և զնոյն նմա բազումք են և ասեն զի թէ յայնմ ժամանակի մնայէ անդ ՚ի նմա_նէ՝ որդիւնաւոր շահիւ վաճառիցէ և այլն. զկացութիւն վա_ճառականութեան այլ իրաց՝ չէ այնքան փափուկելի (ըստ ներ_կայ ժամանակիս) այլ հաստատապէս.

Առ Ծանուցաւոր Ազդարարին Հայոց .

Յերէկ յարակու գնացի մին բարեկամի այցելութի, և մտ
խանակ՝ ըստ սովորութեան ուրախ և զուարճ գտանելոս՝
տեսի նստած մին գիրք էր կարդման և լալման, և իմ սիրով իւր
առողջութիւնն հարցանելոս՝ արտասունքն գողելով մին շատ
վանցաւական պատասխան տուէց, և կրկին սկսէց կարդալ. կրկին
սիրով հարցուցի թէ ինչ պատճառի էր լալման՝ չպատասխանէց.
և յետ բազմիցս հարցանելոս՝ գիրքն խփէց. "մեր ազգի անխայ
"հեմ արարողութիւնամ լալման ասաց, ասացի էդ գիրքն
ֆրանկևարայ մեր ազգն ինչ բանունի, փոքր ինչ վիրաւորեալ
դիմօքով ասաց "էս գիրքն ինկլիզևարայ և՛ մին խայի գրած, որ
"փոխանակ իւր սերմն իւր գետնումն ցանելէն՝ և իւր ազգին
" առանձին խրատելէն՝ այլոց լեզուաւ իւր խելքի համեմատ
" վատահամբաւութիւն իւր ազգին ասացէլայ, որ կարէլի բո
" լոր վատութիւնն որոնսէլայ՝ իւր շարժողութենիցն. կրկնի
" յառաջացէլ, և մի և նոյն անխայեմ մտածմամբն՝ կծրծելով
" թէ այլ ազգի լեզուաւ իւր ազգին և իւր ծնողացն համա
: րակապէս տղէտ՝ և իւրն միայն գիտուն աւելովն համբաւէի
" կըարժանանայ. այլ կարծեմ չի մտածէլ որ էն ալյուղմն շատ
" խոհեմք կան, յառակապէս քննողք նմ բանից, որք առանց
" երկբայութեան՝ քննելով զանզուսպ բան իւր՝ մտածելով
" և ծիծաղելով՝ ի վերայ մանկամտածական հնարի (այլ ըստ
" իւր ասիցն միայն հնար) կանգնեցուցանել մեր ազգի անէքու-
" թիւնն՝ և ըստ իւր խոստովանութեանն մարդահաճութիւն
" համարելով վգովութիւն (թէ և արժանիէ) զոր յազգի
" օտարականի տայ խոհեմապէս մտածելով (ըստ գլոց պի հայք
" և մայր անարգողաց ոչ գայ յայս) ծիծաղելոյ՝ ծաղր առնելոց
" և անդրադարձն բոլորն իւրնեն համարելոց, և կարծումամ չի
" խաւկացէլ կալկաթայ մին արժանաւոր պարնի սու իւրն գրած
" գիրն, թէ ոչ՝ ոչ գիրքս կըտպէր՝ և ոչ էն չիթին, որ բո
" լորովին իւր դատողութ ազգայնքն յայտի՝ և մնափառութեան
" յաճելորդութիւնն ծածուկ քաղաքավարութի յայտնումայ
" վերջապէս ա՛խ ինչ ձգացանեմ, —— Իմ ես, բա-
նա

97

նախատար ազդարարի հայոց, տեսանելով նորա խառնած դէմքն, և աստուածեան ձէնի վերածորութիւնն, չյիշեցի յաւելը հար_ցումն տանել, այլ իւր տասցածն ըստուկ սերտեցի, որպէս վերին գրեցի, բայց ոչ ինչ չհասկացայ ովայ էն գիրք գրողն՝ ակամ ինչայ գրէլ, մինչ այսու յետ հանդարտ կխարցանեմ.

Հաստ ժամանակից ես ազդարարն կարդալով ցանկամա_նի եսէլ մին բան գրեմ, բան չի գտանին, էս անհասարակ պատահմունքն արժան համարեցի գրել, և իմ ցանկութիւնն կա_տարել խնդրեմ եթէ ժամանակ ունենաս՝ տաս վի լակացուացն որ սրբագրեն, և գրոց լեզուաւ գրեն, թէ ոչ՝ էսպէս տպիր եթէ հասարակութիւնն իմանայ ուր գրածնայ՝ կներրի աշխա_րաբար գրելէս, վասն որ իմ կենօք մին սաղմոսից էլ ոչ ինչ յաւել չեմ կարդացել, և էս էլ ողջ իմ մտկի հնարածն չի. թէ ոչ եսէլ կլարմանի իմ գիտութեան վերայ.

Մադրասումն
Արետամ 20 թիւն փոքր ։ 179

Հրամանոց նուաստ փոքր
ծառայ Ա. Բ.

[illegible]

Շնորհակալ եմ սաստ սրբութեան քո զշնորհաւորեալ
ն զուրախակցութիւն իմ յաղագս օրհնագին հանդի-
սի ս. մեռ յաւուրցն. անհարկ համարիմ վասն երկուց պատճա-
ռաց, նախ՝ զի 'ի ձեռն քո և սրբակրօն եղբարց ս. Ուխտին
գոյ՝ և մեք ակնունիմք 'ի ձէնջ ընկալնուլ կամ օրհնութիւն,
երկրորդ՝ զի ուսուցի ազդարարին քո և թարգմանեալն իմոյ
ամենեցուն ըստ պատշաճին, զոր կրեալ այսու մտաւ, և
զոր յուսամ քննելով նախապէս զյստակութիւն ս. ուխտին
և սրբագրելով զպակասութիւն՝ տացես նմա արձակութիւն
ամենայն 'ի հանդիսի, և նմին հանդերձ անժամանօրենեցես զիս
(պարծանօք 'ի սրտի զի 'ի ծառայութեան իմ հանդիմանու
խոհեմք) մինչ եմ մխիթարութ սրբոյ քո միշտ խնդրող

'ի Մադրաս
ապրիլ 22 : 1795

[illegible]

Ի յերրորդ ամ կենաց տղայութեան իմ,
փոխեն համբարձի ուսուց ինձ հայր իմ,
նաև ժողովեալ համայն ընտա [illegible]
'ի յեկեղեցւոյ մեր հրաշի [illegible]
Այսպէս աղօթարար ժողովեալ նո [illegible]
Քաղցրութիւն ամենայն 'ի յեկեղե [illegible]
Առաջնորդեաց ինձ հայր իմ 'ի տ [illegible]
զկնի որ ամ երկրորդն ամսոյ [illegible]
Նոյն գովեալ զոր կատարեն [illegible]
ուսումք բարւոք առաջին հաւա [illegible]
և յետ արձակման ժամերգու [illegible]
ետուն զիս ամբողջն համբայր գովու [illegible]

'Ի նոյն իսկ հօրէ ուսեալ և սորդ ես'
իբրև բարեկամ ուսուցանեմ քեզ ,
Ի՛ն յառաջիկայ տօնախմբու թեանց .
Շնորհաւորիլ պարտիս բազմու թեանց ։
Համառօտ բանիւ պատճառ հանդի սիս ,
Նախադասեցից զի տեղեկաս ցիս ,
Թէ և կարես գիտակ իսկ ի ցես ,
այլ կրկնելն իմ մի՛ անգոսնի ցես ։
Եւ նախ է ծնունդ միածնի որ գույ ,
որ ծնաւ կամօք հօր և սուրբ հո գույ ,
սակըս փրկելոյ որպէս և փըր կեայ .
մեզ 'ի դժոխոյ սիրով ընկեր կեայ ։
Որոյ փրկութիւնն մարգարէն ա սաց ,
'ի դարըս նախնեաց ըստ իւրոյ կա մաց ,
և աւետեցաւ 'ի հըրեշտա կէն .
ծնաւ մարմնով 'ի սրբոյ կու սէն ։
Եւ ետես աշխարհ այլ նշան բա զում ,
'ի ծընընդենէն քինչ ցընծամբ բար ձում ,
որոյ յատկութիւնք մի ըստ մի ջէ .
ունիս ուսանիլ յանձաշն չէ ։
Զսուրբ յիշատակ ահեղ ծընըն դեան ,
հանդիսաւորի մինչև յաւի տեան ,
'ի յեկեղեցիս մեր հայաստա նեայց .
որպէս զսուրբ հարց ժողով աւան դեաց ։
Այսու կատարի նաև թիւ ա մաց ,
թիւ ազատութեան մեր 'ի տանջա նաց ,
ծնընդեան և չորս եօթ և տասն դա րոյ .
'ի լոյս ածողին քեզ յապագի մե րոյ ։
'Ի ծնունդն և հինգ մնանէ տա րի ,
որ յուսամք լիցի չափն մեր բա րի ,
տացէ յաշխարհի ըզխաղաղու թիւն ։
և յազգիս մերոյ միաբանու թիւն ։

Այս

Այսոքիկեն տօնք մեր յառաջի կայ ,
տօնք խըրախճանաց որդւոյըս Հայ կայ ,
տօնք գերահռչակ և տօնք հրաշա լիք .
տօնք նըրբախորհուրդք և միշտ ցանկա լիք :
Սովորութիւնէ յազգիս արա մեան ;
ծերոյ և մանկանց և տիկնաց հա մայն ;
պճնիլ պանծալան զուռնով զգես տուք .
անկեղծ խորհրդով և մաքուր վա րուք :
Նախ կալով յաղօթս առ. բանըն որ դի ,
որէ օծեալ տէր ՚ի տանըն դաւ թի ,
և ապա շըջեալ տունսըն որո նեն ;
ուր գըտանի հայ շնորհաւո րեն :
Զայս ծիլ ազգարար առաջնորդ քեզ կալ ,
նաև ջանացիր այսպէս ընթա նալ ,
զի սովորութիւն յազգի սեփա կան .
չէ սովորութիւն այլէ բընա կան :
Ո՞վ ամենասուրբ հաստիչ յոչըն չէ ,
կարդա արտասուօք ՚ի խորոց սըր տէ ,
ծի՛լ ամենագութ ծընունդ իսկա կան .
տես թէ պիտոյ կամք մեզ անօգնա կան :
Նշան ծընընդեան քոյ սարսափե լոյ ,
Դիր իմ յանձուեր սակս փըրկե լոյ ,
փրկեա մեզ փըրկիչ աղբիւր փըրկու թեան .
տուր զազատութիւն փոխան գերու թեան :
թէ մեղաք ըզ մեզ արդ մեղայ գո չեմք ,
քաղցր ողորմութեամբ անսալ աղա չեմք ;
նաև խոստմամբ բառ ամենայ նի .
գնալ ՚ի շաւիղս քոյ պատուիրա նի :
Որպէս խոստացար թողուլ յանցա նաց ,
արձակեա նոյնպէս մեզ ՚ի կապա նաց .
թող զմեղս մեր քոյ գթու թեամբ .
և արդարոցս մեզ ողորմու թեամբ :

Իջ յետ յաղօթիս զուրտասուս որ բեա ,
դարձ առ ակգըն քոյ այսպէս քարոզ վեա ,
զուարճ և ուրախ այլ խոնարհու թեամբ ։
շնորհաւորում հանդերձ օրհնու թեամբ ։

Ցնծացէք այսօր որդիք արա ծեան ,
զի եղաք արժան կայս նորոգու թեան ,
'ի հըլոյ փրկիլ ձեր դժոխոյ նոց ։
փրկօղին տուք փառք ընդ սուրբ երկնայնոց ։

Փառք 'ի բարձունս միաբանա կան ,
ասէք յաստուծոյ հաճոյի մարդ կան ,
որ եկն առ բաշխեաց ըղխողողու թիւն ։
վասն որոյ տանի 'ի մէնջ օրհնու թիւն ։

Օրհնեալէ ծնունդ նաև յայտնու թիւն ,
որդւոյ մարմնի ըղխոնարհու թիւն ,
զի որպէս իջաւ աստ խոնարհու թեամբ ։
Լըյց կե անլս մեր յոյժ երանու թեամբ ։

Օրհնեալէ նաև ըզմկրտու թիւն ,
մեզ մեղաւորաց միայն քաւու թիւն ,
այսպէս սրբելով ըղտոտ յաւե լորդ ։
ուսուց մեզ լինիլ փառաց ժառան գորդ ։

Տայէ ձեզ նոյն ինքն կեանք հանդերձօրական ,
և մանկանց ձերոյ և մանկանց ման կան ,
ցուցնող [illegible] և առողջու թիւն ։
և 'ի վաղճանի սուրբ [illegible] թիւն ։

Օրհնեալէ և տէր նորայ օրհնու թեամբ ։
ըզձեզ ըկայ տարիս յոյժ առատու թեամբ ,
թասայ և անկոց և համայն մր գաց ։
ցօղն այէ առատ շնորհ անձրև աց ։

Լինիլ սրմա մեզ բուժ առողջա րար ,
լինիլ 'ի տե առնէ խնդրեա սպդա րար ։
զի մնասցուսցէ ցաւ պանդ խստա կան ,
մխիթարելով յաստէ 'ի տուն սեփհա կան ։

Իբր մանկանց հայոց լեցի պաշտա պան,
զօրացուցանել շնորհիւ տիրա կան,
բանալով 'ի սմա դուռն ողորմու թեան,
տառապեալ ցազգիս մերոյ փրկու թեան ։

Տօնել աղերսեա վասն անցե լոց,
զի անցին 'ի մէնջ և չեն դառնա լոց,
Նաև յիշատակ գործոյ որք ան ցան.
կանգնեցուցանել գըլրութեամբ ար ձան ։

Իբր դու աղդարար ընկալ զայսո քիկ,
'ի բարեկամէ քոյ իբրև ծա ղիկ,
տուր ամենեցուն հոտոտել և դու.
թէ և անկատար այլ աղերս ազ դու ։

Ղ,ոխապէս դու թող և ասա բաղ մաց,
միոյ անկարի թողուլ յանցա նաց,

Որ ցանկա մնալ միշտ յօժարա կամ
քեզ հաւատարիմ և քեզ ԲԱՐԵԿԱՄ

Ծնունդ

Ընցեալ համիրոյ 25 ին Տիկին Եղիսաբէթ Գրիգոր Մարգար Խաչատուրեանն ծնաւ դուստր մի ։

Որովհետեւ ըստ մեր ծանօթութեան (նաեւ ըստ նկատման նկարագրոյ) այսօր վախճանի տարւոյն 1794 ի եւ սկիզբ 1795 ին վասն այսորիկ առ ՚ի որոշելոյ կազդարարն ՚ի տարւոյս տարւոյս՝ այսօր առաջաքառս ազդարարս, զոր այսուհետեւ սկսանելոցեմք կրկին այսմ տարւոյ ազդարար յառաջացուցանել օգնականութեամբ հասարակաց ։

Նաեւ որովհետեւ օրս այս սուրբ է եւ ըստ համեմատ սէ գրոց պարտին ամենեքեան պարապիլ ՚ի գործոց իւրեանց եւ անցուցանել զօրն պաշտամամբ, այցելութեամբ, եւ անմեղ զբօսանօք եւ վասն այսորիկ արժան համարեցաք ընծայել հասարակութեան զայս, որպէս զի դատարկութեան ժամանակի այսու անցուցանիցեն, եւ զի ունիցին ժամանակ մեկնելոյ մանկանց զոր ինչ զգեղահասութիւն նորա ծածկեալ է ։

Զի եթէ զանազան վաճառելեաց հանդերձ ամենայն հարկաւոր լուրս ըստ նախընթացս ազդարարիս, փոքրիկ մի տետրակ ընծայելոցեմք հասարակութեան (եթէ զփութութեամբ ժամանակին բնտանեաց) ՚ի յառաջ երրորդի օր աւուրս, եւ վասն այս արժան համարիմք ասել զի շնորհն հասարակութեանն հաստատուն առնել. թէ սա եւ թէ նորա զոր ասացաք ով դում մի ընծայել., իւրաքանչիւրոյն հաստատուն (թէ եւ ոչ երկրպագիմք զետատեն ամենեքեան վասնզի կերպ գործոյ բարեաց եւ արժանի շնորհակալութեան) այլ երկոքեանս ի բայ եւ մի է համարելի. եւ մի արժանաւորութիւն գնելի ըստ հաստատութեան ։

՚Ի Մադրաս Յունուար 22 ։ 1795 ։

Ցանկս 1794 յամի Ազդարարին ։